

PRZEGLĄD GÓRNICZO-HUTNICZY

CZASOPISMO, POŚWIĘCONE SPRAWOM PRZEMYSŁU GÓRNICZEGO i HUTNICZEGO.

№ 4 (257).

Dąbrowa Górnicza w kwietniu roku 1920-go.

Tom XII.

Koło w Dąbrowie Górniczej Związku górników i hutników polskich.

Otwieranie wszelkiego rodzaju stowarzyszeń doznawało zawsze w Państwie Rosyjskiem wielkich trudności. Najłatwiej było uzyskać pozwolenie na otwarcie klubu z grą w karty i zabawami tanecznymi; otwieranie stowarzyszeń naukowych było o wiele trudniejsze a kulturalnych zupełnie niemożliwe. Wobec tego gdy przed 25 laty ujawniła się w zagłębiu Dąbrowskiem potrzeba pewnego rodzaju łączności pomiędzy ludźmi, pracującymi w zawodzie górniczym i hutniczym, wypadło szukać innej drogi dla osiągnięcia pomienionego celu. Drogę tę znaleziono w otwarciu oddziału istniejącego już stowarzyszenia.

W Petersburgu na mocy ustawy, zatwierdzonej w roku 1867-ym, istniało Towarzystwo popierania rosyjskiego przemysłu i handlu, mające na celu dopomaganie rozwojowi wszystkich gałęzi przemysłu w Państwie i rozszerzenie handlu wewnętrznego i zewnętrznego. Towarzystwo miało prawo otwierania oddziałów miejscowych w tych miastach, gdzie zamieszkiwało przynajmniej 10 jego członków. Oddziały miały prawo wybierania swoich władz miejscowych. Na zasadzie tego prawa w wielu miastach Państwa Rosyjskiego zaczęły powstawać oddziały Towarzystwa, w tej liczbie w Warszawie, Łodzi, Tomaszowie i Kaliszu. Oddział w Warszawie otwarty został w roku 1894-ym i dzielił się na ośm sekcji. Myśl otwarcia Sekcji Górniczo-Hutniczej Oddziału w Warszawie należy zawdzięczać p. Stanisławowi Kontkiewiczowi, który w roku 1896-ym podjął w tym celu starania w zarządzie Oddziału w Warszawie. Otwarcie Sekcji Górniczo-Hutniczej uzyskało pozwolenie i w czerwcu r. 1896-go do nowopowstałej Sekcji zapisało się 48 członków, zamieszkałych w Dąbrowie Górniczej i pobliskiej okolicy.

Oprócz tego wyrazili wkrótce życzenie nalezienia do Sekcji Górniczo-Hutniczej górnicy i hutnicy, zamieszkali w ziemi Radomskiej. Wywołało to podzielenie Sekcji na dwie tak zwane delegacje: zachodnią z siedzibą w Dąbrowie Górniczej i wschodnią z siedzibą w Skarżysku. Zarządzanie sprawa-

mi Sekcji oraz cała rachunkowość ześrodkowaną była w Dąbrowie Górniczej. Pierwszym prezesem Sekcji Górniczo-Hutniczej był p. Stanisław Kontkiewicz a pierwszym sekretarzem i jednocześnie skarbnikiem p. Kazimierz Srokowski.

Działalność Sekcji Górniczo-Hutniczej ujawniała się przeważnie w zbieraniu się i wygłaszaniu odczytów, które wywoływały odpowiednie dyskusje. Odczytów wygłoszono:

w roku 1896-ym	7
" " 1897-ym	15
" " 1898-ym	14
" " 1899-ym	14
" " 1900-ym	9
" " 1901-ym	11
" " 1902-ym	9
" " 1903-ym	9
" " 1904-ym	7
" " 1905-ym	1
" " 1906-ym	—
" " 1907-ym	—
" " 1908-ym	—
" " 1909-ym	4
" " 1910-ym	8
" " 1911-ym	3
" " 1912-ym	3
" " 1913-ym	9
" " 1914-ym	4
" " 1915-ym	—
" " 1916-ym	—
" " 1917-ym	—
" " 1918-ym	3
" " 1919-ym	7

Koło Związku górników
i hutników polskich

Oprócz odczytów na zebraniach Sekcji omawiane były różne sprawy techniczne i ekonomiczne, nadto członkowie Sekcji komunikowali na zebraniach o różnych nowych wynalazkach i ulepszeniach technicznych, dotyczących górnictwa i hutnictwa.

Z innych spraw, które zajmowała się dawna Sekcja Górniczo-Hutnicza, zaznaczyć należy:

1) Informowano osoby i instytucje, zwracające się do Sekcji w różnych sprawach, dotyczących przemysłu górnictwa i hutnictwa; dotyczyło to przeważnie badań geologicznych, analiz chemicznych różnych ciał kopalnych, różnych danych statystycznych i handlowych i t. p.

2) Pracowano nad polskim słownictwem górnictwa i hutnictwa i wzięto w roku 1900-ym udział w konkursie na wytworzenie polskiego słownictwa technicznego.

3) Brano udział w pracach, dotyczących rewizji traktatów handlowych z państwem Niemieckim.

4) Brano bliższy udział w redagowaniu od r. 1897-go do r. 1903-go działu „Górnictwo-hutnictwo” w czasopiśmie Przegląd Techniczny a od r. 1903-go do r. 1914-go w redagowaniu czasopisma Przegląd Górnictwo-Hutniczy.

5) Dokonano pod kierunkiem p. Stanisława Kontkiewicza przekładu na język polski i wydania dzieła Jerzego Puscha „Opis geologiczny Polski”.

Liczba członków Sekcji Górnictwo-Hutniczej (od r. 1918-go Koła w Dąbrowie Górniczej Związku górników i hutników polskich) była następująca (w końcu każdego roku):

1896	51
1897	69
1898	68
1899	108
1900	92
1901	93
1902	83
1903	85
1904	94
1905	72
1906	72
1907	72
1908	72
1909	50
1910	56
1911	81
1912	87
1913	87
1914	87
1915	87
1916	87
1917	45
1918	52
1919	69

W dwóch okresach czasu działalność Sekcji Górnictwo-Hutniczej zupełnie zamierała, mianowicie w r. 1905 — 1908-ym oraz w r. 1914 — 1917-ym. W roku 1917-ym Sekcja Górnictwo-Hutnicza Oddziału Warszawskiego Towarzystwa popierania rosyjskiego przemysłu i handlu ze względu na zmianę zasadniczą warunków politycznych, w jakich kraj znalazł się, uznała za właściwe porzucić swą postać pozorną, nadającą jej przedtem możność istnienia, i stać się tem, czem w rzeczywistości była, mianowicie zrzeszeniem naukowo-społecznym górn-

ników i hutników polskich. Zamiast jednak przekształcania się w samodzielne zrzeszenie górników i hutników polskich uznano za więcej celowe przyłączenie się do powstałego w roku 1906-ym Związku górników i hutników polskich na zasadach, podanych w projekcie statutu Związku.*) Po dokonaniu w projekcie powyższym pewnych zmian Koło w Dąbrowie Górniczej Związku górników i hutników polskich przyjęło statut w postaci następującej:

I. Cele i zadania Związku.

§ 1. Związek górników i hutników polskich ma na celu: 1) przyczynianie się do rozwoju górnictwa i hutnictwa polskiego; 2) opracowywanie i wprowadzanie w życie środków, mających na celu rozwój górnictwa i hutnictwa polskiego; 3) staranie się o rozwój zawodowego szkolnictwa górniczego i hutniczego niższego, średniego i wyższego; 4) zrzeszanie górników i hutników polskich i wyrabianie w nich poczucia łączności zawodowej i solidarności wzajemnej; 5) rozwijanie i pielęgnowanie pośród swoich członków poczucia obowiązku, uczciwości i godności; 6) tworzenie dla swoich członków ciał samopomocy i pośrednictwa pracy; 7) okazywanie swoim członkom poparcia materialnego i duchowego.

§ 2. Dla osiągnięcia celów, wymienionych w § 1-ym statutu niniejszego, Związek górników i hutników polskich stosuje środki następujące: 1) zwoływanie zjazdów górników i hutników polskich; 2) urządzenie wycieczek naukowo-zawodowych i towarzyskich; 3) zwiedzanie kopalń i hut; 4) zbieranie wiadomości i danych, dotyczących przemysłu górniczego i hutniczego wogóle a polskiego w szczególności, jego historii, rozwoju i stanu pod względem geologicznym, technicznym i gospodarczym; 5) podejmowanie starań u odpowiednich władz państwowych i samorządowych o zarządzenia i środki, mające na celu rozwój górnictwa i hutnictwa polskiego; 6) zbieranie i opracowywanie danych statystycznych, dotyczących przemysłu górniczego i hutniczego wogóle a w Polsce w szczególności; 7) urządzenie konkursów, wystaw, stacji doświadczalnych, laboratorjów, muzeów, szkół, kursów, wykładów, kursów dla robotników i t. p.; 8) urządzenie odczytów i pogadanek jak również zebrani towarzyskich; 9) wydawanie czasopism, podręczników, dzieł i broszur w zakresie teorii i praktyki górniczej i hutniczej, geologii, gospodarstwa przemysłowego, stosunków ekonomicznych, robotniczych i t. p.; 10) przedstawicielstwo i obrona interesów górników i hutników polskich we właściwych urzędach państwowych oraz w ciałach samorządowych, społecznych i innych; 11) otwieranie kas pomocy wzajemnej dla swoich członków, wyszukiwanie swoim członkom odpowiednich zatrudnień oraz polecanie pracowników do objęcia odpowiednich stanowisk

*) Czasopismo Górnictwo-Hutnicze, r. 1917, zeszyt 8-y.

w przedsiębiorstwach górniczych i hutniczych; 12) udzielanie młodzieży, kształcącej się w zawodzie górniczym i hutniczym, stypendiów, zapomóg i innych pomocy naukowych; 13) otwieranie kół górników i hutników polskich.

§ 3. Związek górników i hutników polskich spełnia swoje zadania (§§ 1 i 2) bezpośrednio oraz za pośrednictwem kół (§ 7), otwieranych przez zarząd Związku w miejscowościach, czyniących zadość wymaganiu, zawartemu w § 9-ym statutu niniejszego.

§ 4. Terenem działalności Związku górników i hutników polskich jest cała Polska.

§ 5. Związek górników i hutników polskich, stojąc na polskim gruncie narodowym i popierając państwowość polską, nie może jako taki, hołdować kierunkowi żadnego stronnictwa politycznego i nie powinien prowadzić ani na zewnątrz ani pośród swoich członków żadnej agitacji w kierunku jakiegokolwiek stronnictwa politycznego; zastrzeżenie niniejsze obowiązuje również wszystkie koła górników i hutników polskich.

§ 6. Przy spełnianiu swoich celów i zadań Związek górników i hutników polskich obowiązany jest przestrzegać wszelkie przepisy i postanowienia rządowe, wydane w sposób, przewidziany przez prawo obowiązujące.

II. Ustrój kół.

1. Zasady ogólne.

§ 7. Koło górników i hutników polskich spełnia w danej miejscowości wszystkie cele i zadania Związku, wymienione w §§ 1-ym i 2-im statutu niniejszego.

§ 8. Granice działalności każdego Koła określa zarząd Związku.

§ 9. Koło powinno posiadać najmniej piętnastu członków.

§ 10. Miejscowość, w której ze względu na niedostateczną liczbę członków nie może powstać Koło, czyniące zadość wymaganiu, wymienionemu w § 9-ym statutu niniejszego, powinna być przez zarząd Związku dołączona do Koła w najbliższej miejscowości sąsiedniej.

§ 11. Po zwiększeniu się w miejscowości, wymienionej w § 10-ym statutu niniejszego, liczby członków Koła do wysokości, przewidzianej w § 9-ym statutu niniejszego, zarząd Związku powinien otworzyć w tej miejscowości odrębne Koło górników i hutników polskich.

§ 12. W wypadkach wyjątkowych zarząd Związku może otworzyć Koło, nie czyniące pod względem liczby członków zadość wymaganiu, wymienionemu w § 9-ym statutu niniejszego.

§ 13. Koło posiada pieczęć z odznaką Związku, z napisem „Związek górników i hutników polskich” oraz nazwą miejscowości, w której Koło znajduje się.

§ 14. Koło górników i hutników polskich stanowi jednostkę prawną i ma prawo nabywania, wydzierżawiania, sprzedawania i oddzierżawiania

wszelkiego rodzaju majątku nieruchomego i ruchomego oraz zawierania wszelkiego rodzaju umów i t. p., dozwolonych przez obowiązujące prawo.

§ 15. Koło jest odpowiedzialne za wszelkie swoje zobowiązania, lecz nie odpowiada za zobowiązania, zaciągnięte przez Związek (§ 114).

2. Członkowie Koła.

§ 16. Członkowie Koła górników i hutników polskich są jednocześnie członkami Związku górników i hutników polskich (§ 115).

§ 17. Członkowie Koła dzielą się na: 1) czynnych, 2) popierających i 3) honorowych.

§ 18. Członkiem czynnym Koła może być każdy polak wyznania chrześcijańskiego w wieku przynajmniej 21 lat bez różnicy stanu, płci i przekonań politycznych, zatrudniony w przemyśle górniczym lub hutniczym i posiadający wykształcenie wyższe lub średnie.

§ 19. Osoba, czyniąca zadość wymaganiom, wymienionym w § 18-ym statutu niniejszego i życząca sobie wstąpić do Związku górników i hutników polskich, powinna złożyć zarządowi najbliższego Koła zgłoszenie pisemne z przyrzeczeniem ścisłego przestrzegania statutu i regulaminów Związku oraz współdziałania jego celom i zadaniom, wymienionym w §§ 1-ym i 2-im statutu niniejszego.

§ 20. Przewidziane w § 19-ym statutu niniejszego zgłoszenie powinno być podpisane przynajmniej przez dwóch członków czynnych tego Koła, do którego zgłoszenie zostało złożone, uważających zgłaszającego się, jako godnego przyjęcia do Związku.

§ 21. Członkowie zarządu Koła nie mają prawa podpisywania przewidzianych w § 20-ym statutu niniejszego zgłoszeń na członków czynnych Koła.

§ 22. Przyjmowanie do Koła osób, zgłaszających się na członków czynnych Związku, może następować nie wcześniej, niż w cztery tygodnie po podaniu do wiadomości członków Koła imion i nazwisk osób, które zgłosiły życzenie wstąpienia do Koła, zapomocą ogłoszenia w siedzibie Koła oraz w inny sposób, uznany przez zarząd Koła za odpowiedni i potrzebny.

§ 23. Przyjmowanie do Koła osób, zgłaszających się na członków czynnych Związku, odbywa się zapomocą głosowania tajnego zwykłą większością głosów na zebraniu zarządu tego Koła, do którego zgłoszenie zostało złożone.

§ 24. Osoby, zamieszkałe w obrębie działalności danego Koła (§ 8), mogą być przyjęte na członków czynnych innego Koła nie inaczej, jak na mocy zezwolenia pisemnego zarządu tego Koła, w granicach działalności którego mieszkają.

§ 25. Osoba, nie przyjęta do jednego Koła, nie może być przyjęta do żadnego innego Koła górników i hutników polskich.

§ 26. Członkowie czynni Związku górników i hutników polskich płacą do kasy Koła, do którego należą: 1) przy składaniu zgłoszenia (§ 19) wpisowe w wysokości, ustanowionej przez zebranie członków Koła, które to wpisowe w żadnym razie nie podlega zwrotowi; 2) opłatę na rzecz Koła w wy-

sokości, ustanowionej przez zebranie członków Koła, płatną z góry w ratach dowolnych, nie mniejszych jednak, niż kwartalnych; 3) opłatę na rzecz Związku w wysokości, ustanowionej przez zebranie przedstawicieli kół, płatną z góry w ratach dowolnych, nie mniejszych jednak, niż kwartalnych; 4) inne opłaty dobrowolne, lub obowiązkowe na cele specjalne właściwego Koła albo Związku w wysokościach dowolnych lub określonych przez zebranie członków właściwego Koła albo przez zebranie przedstawicieli kół.

§ 27. Członek czynny Związku, przyjęty do danego Koła w pierwszej połowie kwartału, obowiązany jest uiścić wszelkie opłaty za cały dany kwartał; członek czynny Związku, przyjęty do danego Koła w drugiej połowie kwartału, zwolniony jest od wszelkich opłat za ten kwartał, w którym został przyjęty.

§ 28. W wypadkach, zasługujących na uwzględnienie, zarząd Koła może zwolnić członka w pierwszym roku, licząc od dnia skończenia przez niego zakładu naukowego, od opłat, przewidzianych w p.p. 1-ym i 2-im § 26-go statutu niniejszego.

§ 29. Obowiązki członków Koła są następujące: 1) współdziałanie celom i zadaniom Związku, wymienionym w §§ 1-ym i 2-im statutu niniejszego; 2) ściśle przestrzeganie statutu i regulaminów Koła i Związku; 3) przestrzeganie, żeby nie popełnić czynu, narażającego na szwank godność członka Związku; 4) staranie się o rozwój Związku i zjednywanie mu nowych członków odpowiednich; 5) pomaganie innym członkom Związku i popieranie ich na wszystkich polach życia publicznego, obywatelskiego, społecznego i zawodowego (obowiązek niniejszy nie dotyczy działalności politycznej); 6) uiszczenie w terminach ustanowionych wszelkich opłat, należnych na rzecz Koła właściwego i Związku; 7) udawanie się we wszelkich sporach i nieporozumieniach z innymi członkami Związku z wyjątkiem sporów natury pieniężnej i majątkowej wyłącznie do sądu Koła z pomijaniem sądów państwowych, polubownych i honorowych; 8) zawiadamianie zarządu Koła o każdorazowej zmianie miejsca swojego zamieszkania.

§ 30. Prawa członków czynnych Koła są następujące: 1) branie udziału w zebraniach członków właściwego Koła z prawem przemawiania, głosowania, wybierania i wybieralności; 2) zgłaszanie na piśmie do zarządu Koła życzeń i zażeń jak również wniosków na zebranie członków Koła; 3) korzystanie na warunkach, określonych przez zarząd Związku, ze wszystkiego, co daje Koło i Związek przez spełnianie swoich celów i zadań; 4) posiadanie ustanowionej przez zebranie przedstawicieli kół karty, stwierdzającej należenie do Związku; 5) noszenie odznaki, ustanowionej przez zebranie przedstawicieli kół; 6) otrzymywanie bezpłatnie lub za opłatą, określoną przez zarząd właściwego Koła lub Związku, czasopism oraz innych wydawnictw Koła lub Związku; 7) otrzymywanie bezpłatnie sprawo-

zdań rocznych z działalności właściwego Koła i Związku.

§ 31. Członkiem popierającym Koła jest w danym roku przedsiębiorstwo, stowarzyszenie lub instytucja, która uiściła w terminie ustanowionym należne opłaty (§ 32).

§ 32. Członkowie popierający Koła płacą do Kasy Koła, do którego należą: 1) opłatę na rzecz Koła w wysokości, ustanowionej przez zebranie członków Koła, płatną z góry w ratach rocznych za cały dany rok kalendarzowy; 2) opłatę na rzecz Związku w wysokości, ustanowionej przez zebranie przedstawicieli kół, płatną z góry w ratach rocznych za cały dany rok kalendarzowy; 3) inne opłaty dobrowolne lub obowiązkowe na cele specjalne w wysokościach dowolnych lub określonych przez zebranie członków właściwego Koła albo przez zebranie przedstawicieli kół.

§ 33. Do członków popierających Koła należą obowiązki, wymienione w p.p. 1-ym, 2-im i 6-ym § 29-go statutu niniejszego.

§ 34. Prawa członków popierających Koła są następujące: 1) branie udziału w zebraniach członków właściwego Koła z prawem przemawiania, głosowania i wybierania; 2) wszystkie prawa wymienione w p.p. 2-im, 3-im, 6-ym i 7-ym § 30-go statutu niniejszego.

§ 35. Członkowie popierający Koła biorą udział w zebraniach, zjazdach, i t. p. przez swoich przedstawicieli, posiadających każdorazowo upoważnienie pisemne.

§ 36. Członkami honorowymi Koła mianuje zebranie członków Koła osoby, którym chce dać przez to wyraz uznania za ich wybitne zasługi na polu górnictwa lub hutnictwa polskiego.

§ 37. Członkowie honorowi korzystają ze wszystkich praw, przysługujących członkom czynnym (§ 30), lecz nie ciążą na nich żadne obowiązki.

§ 38. Żaden członek Koła nie może tłumaczyć się nieznajomością statutu i regulaminów Koła i Związku.

§ 39. Wystąpienie członka czynnego z Koła może nastąpić skutkiem: 1) własnego życzenia, 2) wykreślenia i 3) wykluczenia.

§ 40. Członek czynny Związku, który życzy sobie wystąpić z Koła, do którego należał, powinien zawiadomić o tem zarząd rzeczzonego Koła przynajmniej na dwa tygodnie przed dniem wystąpienia i zwrócić kartę, stwierdzającą należenie do Koła (§ 30 p. 4), jak również odznakę (§ 30 p. 5).

§ 41. Członek czynny Związku, który wystąpił z Koła na własne życzenie z zachowaniem wymaganym, wymienionych w § 40-ym statutu niniejszego, może być ponownie przyjęty do tego samego lub do innego Koła na warunkach, wymienionych w §§ 19—24 statutu niniejszego.

§ 42. Członek czynny Związku, który opuszcza miejscowość, gdzie znajduje się Koło, do którego należał, i przenosi się do miejscowości, w której istnieje inne Koło górników i hutników polskich,

obowiązany jest zwrócić zarządowi poprzedniego Koła kartę (§ 30 p. 4.) i odznakę (§ 30 p. 5), wzajemian za które otrzymuje odpowiednie zaświadczenie, na mocy którego zarząd Koła w tej miejscowości, do której przybywa, przyjmuje go z pominięciem wymagań, wymienionych w §§ 19–24 statutu niniejszego; jedynym warunkiem, koniecznym do przyjęcia byłego członka jednego Koła do innego Koła, jest zgłoszenie się do tego ostatniego przez byłego członka poprzedniego Koła najpóźniej w cztery tygodnie po przesiedleniu się do innej miejscowości, w przeciwnym bowiem razie przed przyjęciem do Koła muszą być zachowane wszystkie wymagania, wymienione w §§ 19–24 statutu niniejszego.

§ 43. Członek czynny Związku, który przenosi się do takiej miejscowości, gdzie nie ma Koła górników i hutników polskich, może w razie życzenia pozostać nadal członkiem swego Koła dotychczas, dopóki w miejscowości, do której przeniósł się, nie powstanie nowe Koło.

§ 44. Zarząd Koła obowiązany jest wykreślić z Koła takiego członka czynnego, który nie uczynił zadość wymaganiom, wymienionym w § 40-ym statutu niniejszego, lub nie uiścił jakiejkolwiek opłaty w terminie ustanowionym (§ 26 p.p. 2 i 3).

§ 45. Członek czynny Związku, wykreślony z Koła na zasadzie § 44-go statutu niniejszego, może być przyjęty do tego samego lub innego Koła nie inaczej, jak po uprzednim zapłaceniu wszelkich należności do kasy tego Koła, któremu zadłużył się, oraz po zwróceniu zarządowi rzeczonoego Koła karty i odznaki i następnie po uczynieniu zadość wszystkim wymaganiom, wymienionym w §§ 19–24 statutu niniejszego.

§ 46. Członek czynny Koła, wykreślony ze Związku skutkiem wykreślenia ze Związku Koła, do którego należał (§ 119), powinien w przeciągu sześciu tygodni odesłać do zarządu Związku kartę i odznakę, poczem może być ponownie przyjęty do Związku na warunkach, wymienionych w §§ 19–24 statutu niniejszego.

§ 47. Wykluczenie członka czynnego z Koła ma miejsce z powodu popełnienia przez niego postępków, narażającego na szwank godność członka Związku albo działania na szkodę Koła lub Związku.

§ 48. O wykluczenie członka czynnego ze Związku orzeka sąd Koła bez odwołania (§ 101 p. 1).

§ 49. Członek czynny Koła, wykluczony ze Związku na zasadzie § 48-go statutu niniejszego, może być przyjęty do tego samego lub do innego Koła nie wcześniej niż po upływie pięciu lat od dnia wykluczenia, z zachowaniem wymagań, wymienionych w §§ 19–24 statutu niniejszego.

3. Fundusze Koła.

§ 50. Fundusze Koła stanowią: 1) wpisowe oraz opłaty członków czynnych Koła (§ 26 p.p. 1 i 2); 2) opłaty członków popierających Koła (§ 32

p. 1); 3) dochody z prenumeraty wydawanych przez Koło czasopism oraz ze sprzedaży wydawnictw Koła jak również z komisowego od sprzedaży czasopism i wydawnictw obcych; 4) dochody z urządzanych przez Koło odczytów, wycieczek, kursów pogadanek, zebrań i t. p.; 5) opłaty za korzystanie z urządzonych i utrzymywanych przez Koło zbiorów, muzeów, stacji doświadczalnych, laboratoriów i t. p. oraz za korzystanie z innych usług Koła; 6) zapisy, zasiłki i dary bezwzględne i warunkowe; 7) odsetki od kapitałów Koła; 8) inne wpływy stałe i przypadkowe.

§ 51. Fundusze Koła dzielą się na: 1) specjalne, 2) zapasowy, 3) obrotowy.

§ 52 Fundusze specjalne Koła składają się z zapisów, zasiłków i darów warunkowych, przeznaczonych przez ofiarodawców na cele określone, i mogą być wydatkowane jedynie na cele, wskazane przez ofiarodawców.

§ 53. Fundusz zapasowy Koła stanowi: 1) odliczenia, dokonywane z opłat członków czynnych i popierających w wysokości, określonej przez zebranie członków Koła; 2) odsetki od funduszu zapasowego.

§ 54. Fundusz zapasowy Koła lub jego część może być na mocy każdorazowej uchwały zebrania członków Koła użyta na: 1) potrzeby nadzwyczajne Koła; 2) kupno nieruchomości dla celów koła; 3) czasowe zasilenie funduszu obrotowego w razie koniecznej tego potrzeby z warunkiem zwrotu w określonym z góry terminie.

§ 55. Fundusz obrotowy Koła stanowią wszystkie wpływy, nie należące do funduszy specjalnych i funduszu zapasowego, i wydatkuje się na pokrycie wydatków bieżących Koła.

§ 56. Rokiem rachunkowym Koła jest rok kalendarzowy.

4. Władze Koła.

§ 57. Władzę w Kole sprawują: 1) zebranie członków Koła, 2) zarząd Koła, 3) komisja rewizyjna Koła, 4) sąd Koła.

A. Zebranie członków Koła.

§ 58. Zwyczajne zebranie członków Koła powinno być zwoływane przez zarząd Koła raz na rok w styczniu każdego roku.

§ 59. Nadzwyczajne zebranie członków Koła powinno być zwołane przez zarząd Koła w wypadkach następujących: 1) w razie uznanej przez zarząd Koła potrzeby zwołania takiego zebrania; 2) na żądanie zarządu Związku, komisji rewizyjnej danego Koła lub $\frac{1}{10}$ wszystkich członków Koła, zgłoszone do zarządu Koła na piśmie z wymienieniem celu, w jakim zebranie ma być zwołane.

§ 60. W wypadku, przewidzianym w p. 2-im § 59-go statutu niniejszego, zebranie nadzwyczajne członków Koła powinno być zwołane najpóźniej w dwa tygodnie od zgłoszenia żądania, o ile w żądaniu nie został określony termin dłuższy.

§ 61. Zebrania członków Koła zwołują się w sposób, ustanowiony przez zebranie członków Koła, z podaniem czasu, miejsca i przedmiotu obrad zebrania przynajmniej na tydzień przed zebraniem.

§ 62. Obowiązki zebrania członków Koła są następujące: 1) ustanawianie siedziby władz Koła; 2) rozpatrywanie i zatwierdzanie sprawozdań z czynności władz Koła jak również rocznych sprawozdań rachunkowych i przewidywanych budżetów Koła; 3) postanawianie o nabyciu na rzecz Koła, wydzierżawieniu, sprzedaży lub oddzierżawieniu nieruchomości, upoważnianie zarządu Koła do załatwiania tych czynności oraz upoważnianie zarządu Koła do zaciągania pożyczek hipotecznych i niehipotecznych; 4) rozpatrywanie i czynienie wniosków, dotyczących zmian i uzupełnień w statucie niniejszym; 5) rozpatrywanie i załatwianie wszelkich spraw i wniosków, przekazanych zebraniu przez władze i komisje Koła, jak również wszelkich zapytań i wniosków, zgłoszonych na zebraniu przez członków Koła; 6) wydawanie postanowień we wszelkich sprawach, dotyczących działalności Koła; 7) postanawianie o rozwiązaniu Koła i rozporządzanie jego majątkiem w razie rozwiązania lub wykreślenia ze Związku (§ 119); 8) wybieranie w razie uznanej przez zebranie potrzeby pełnomocników zebrania dla sprawdzenia działalności zarządu Koła jak również dla innych czynności Koła; 9) wybieranie w razie uznanej przez zebranie potrzeby komisji stałych lub czasowych dla odrębnych spraw i czynności Koła z zastrzeżeniem składania przez wybrane komisje zebraniu członków Koła sprawozdań ze swoich czynności; 10) załatwianie wszelkich spraw i czynności, włożonych na zebranie członków Koła przez statut niniejszy oraz przez właściwe regulaminy.

§ 63. W zebraniu członków Koła każdy jego członek bierze udział osobiście; zastępowanie oraz przelewanie prawa głosu przez upoważnienie jest niedozwolone.

§ 64. W zebraniach członków Koła mogą brać udział bez prawa głosowania, o ile nie są członkami danego Koła, członkowie zarządu Związku oraz osoby, zaproszone przez prezesa Koła.

§ 65. Na zebraniu członków Koła przewodniczy prezes Koła lub w razie jego nieobecności zastępca prezesa; protokół zebrania prowadzi sekretarz Koła.

§ 66. Zebranie członków Koła jest prawomocne przy wszelkiej liczbie przybyłych na zebranie członków Koła, o ile na zebraniu jest obecny prezes Koła lub jego zastępca i o ile zebranie zwołane zostało z zachowaniem wymagań, zawartych w § 61-ym statutu niniejszego.

§ 67. Uchwały zebrań członków Koła zapadają zwykłą większością głosów obecnych na zebraniu członków Koła; w razie równej liczby głosów rozstrzyga głos przewodniczącego na zebraniu, który tylko w tym wypadku głosuje.

§ 68. Wszelkie wybory dokonują się zapomocą głosowania tajnego; w razie równej liczby głosów rozstrzyga los.

§ 69. Członek Koła, który wybrany został jednocześnie do zarządu i do komisji rewizyjnej Koła, może należeć tylko do jednej z pomienionych władz zależnie od swego życzenia.

§ 70. Członkowie władz Koła pełnią swoje obowiązki bezpłatnie i mogą otrzymywać z funduszu Koła jedynie zwrot poniesionych przez nich w sprawach Koła wydatków, usprawiedliwionych potrzebą i należytych dowodami.

§ 71. Pod względem bliższych szczegółów prowadzenia obrad, sposobu głosowania, zabierania głosu i t. p. na zebraniach członków Koła obowiązują przepisy i zwyczaje ogólne oraz regulamin, opracowany przez zarząd Koła, rozpatrzony przez zebranie członków Koła, i zatwierdzony przez zarząd Związku.

B. Zarząd Koła.

§ 72. Zarząd Koła składa się z określonej przez zebranie członków Koła i podzielnej przez trzy liczby członków, wybieranych przez pomienione zebranie z liczby członków czynnych lub honorowych Koła.

§ 73. Po upływie pierwszego roku wychodzi trzecia część członków zarządu Koła przez losowanie, po upływie drugiego roku wychodzi trzecia część członków przez losowanie z liczby pozostałych dwóch a po upływie każdego następnego roku wychodzi corocznie trzecia część członków zarządu z kolei starszeństwa wyboru; wychodzący członkowie mogą być wybierani ponownie.

§ 74. W razie wyjścia w ciągu roku którego z członków zarządu Koła wchodzi do czasu najbliższego zebrania członków Koła ten członek, który na ostatnich wyborach otrzymał po wybranych największą z kolei liczbę głosów; najbliższe zebranie członków Koła dokonuje wyboru uzupełniającego do końca tego terminu, jaki przysługiwał członkowi, który wyszedł z zarządu.

§ 75. Obowiązki zarządu Koła są następujące: 1) wykonywanie wszelkich prac i czynności, włożonych na zarząd Koła przez statut niniejszy oraz przez regulamin zarządu, opracowany przez zarząd Koła i zatwierdzony przez zarząd Związku; 2) wykonywanie wszelkich uchwał i poleceń zebrań członków Koła.

§ 76. Dla wykonywania specjalnych czynności Koła zarząd może w razie potrzeby powoływać komisje lub sekcje z grona członków zarządu lub z poza tego grona.

§ 77. Zarząd Koła powinien objąć czynności najpóźniej w dwa tygodnie od dnia wyboru; poprzedni zarząd ustępuje nie wcześniej, niż po objęciu czynności przez nowy zarząd.

§ 78. Zarząd Koła na pierwszym swoim zebraniu wybiera corocznie zapomocą głosowania tajnego ze swojego grona prezesa, sekretarza i skar-

nika oraz w razie potrzeby ich zastępców; innych potrzebnych pracowników zarząd może powoływać ze swojego grona lub z poza tego grona; pracownicy powołani z poza grona członków zarządu Koła, nie posiadają na zebraniach zarządu Koła prawa głosowania.

§ 79. Jeden i ten sam członek zarządu Koła może być tylko trzy razy z rzędu wybierany na prezesa Koła.

§ 80. Każdy członek zarządu Koła powinien mieć powierzoną sobie stałą czynność określoną, którą obowiązany jest spełniać sumiennie i bez zarzutu.

§ 81. W razie niespełniania przez którego z członków zarządu Koła powierzonych mu czynności zarząd obowiązany jest uważać, że dany członek wyszedł z zarządu, i powinien postąpić zgodnie z § 74-ym statutu niniejszego.

§ 82. Prezes Koła jest jego przedstawicielem nazewnątr, zwołuje zebrania zarządu Koła z wymienieniem czasu, miejsca i porządku obrad rzeczonych zebrań przynajmniej na trzy dni przed zebraniem, układa porządek obrad zebrań powyższych, uzupełniając i zmieniając go w myśl życzeń większości zebranych, przewodniczy na tych zebraniach, wprowadza w życie postanowienia zebrań zarządu i czuwa nad spełnianiem przez zarząd oraz przez komisje i sekcje zarządu ich obowiązków jak również nad należytem wykonywaniem przez każdego członka zarządu poruczonych mu czynności.

§ 83. Korespondencja ogólna Koła jak również pełnomocnictwa i dokumenty, na mocy których Koło przyjmuje zobowiązania prawne, powinny być podpisane przez prezesa oraz sekretarza Koła i opatrzone pieczęcią Koła.

§ 84. Do podpisywania korespondencji w sprawach specjalnych prezes Koła może upoważnić członka zarządu, któremu dany dział jest powierzony.

§ 85. Wszystkie dowody rachunkowe Koła muszą być zaświadczone pisemnie przez tego członka zarządu Koła, któremu powierzony jest dział, jakiego dany wydatek dotyczy, oraz przez skarbnika i prezesa Koła.

§ 86. Zebrania zwyczajne zarządu Koła odbywają się w miarę potrzeby, nie rzadziej jednak, niż raz na miesiąc.

§ 87. Zebranie zwyczajne zarządu Koła powinno być zwołane przez prezesa Koła w wypadkach następujących: 1) w razie uznanej przez prezesa Koła potrzeby zwołania takiego zebrania; 2) na żądanie prezesa Związku albo trzeciej części członków zarządu Koła, zgłoszone pisemnie prezesowi Koła z wymienieniem celu, w jakim zebranie ma być zwołane.

§ 88. W wypadku, przewidzianym w p. 2-im § 87-go statutu niniejszego, zwołanie zebrania zarządu Koła powinno nastąpić najpóźniej w siedm dni od zgłoszenia żądania, o ile w żądaniu nie został określony termin dłuższy.

§ 89. Zebrania zarządu Koła są prawomocne bez względu na liczbę przybyłych na zebranie członków zarządu, o ile na zebraniu jest obecny prezes Koła albo jego zastępca.

§ 90. Członek zarządu Koła, który opuścił dwa kolejne zebrania zarządu bez powodów, uznanych przez zarząd za usprawiedliwiające jego nieobecność, przestaje być członkiem zarządu (§ 74).

§ 91. Na zebraniach zarządu Koła każdy członek zarządu bierze udział osobiście i rozporządza jednym głosem; zastępowanie oraz przelewanie prawa głosu przez upoważnienie jest niedozwolone.

§ 92. Uchwały zebrań zarządu Koła zapadają zwykłą większością głosów obecnych na zebraniu członków zarządu; w razie równej liczby głosów przeważa głos przewodniczącego na zebraniu, który tylko w tym wypadku głosuje.

§ 93. W zebraniach zarządu Koła mogą brać udział bez prawa głosowania osoby, zaproszone przez prezesa Koła.

§ 94. Bliższe szczegóły sposobu działania zarządu Koła powinny być zawarte w regulaminie, opracowanym przez zarząd Koła, rozpatrzonym przez zebranie członków Koła i zatwierdzonym przez zarząd Związku.

C. Komisja rewizyjna Koła.

§ 95. Komisja rewizyjna Koła składa się z trzech członków, wybieranych na jeden rok przez zebranie członków Koła z grona jego członków czynnych i honorowych.

§ 96. W razie wyjścia w ciągu roku którego z członków komisji rewizyjnej Koła wchodzi na jego miejsce do końca danego roku ten członek, który na ostatnich wyborach otrzymał po wybranych największą z kolei liczbę głosów.

§ 97. Obowiązki komisji rewizyjnej Koła są następujące: 1) sprawdzenie przed każdym zebraniem rocznym członków Koła ksiąg, dowodów fundusów i majątku Koła oraz rocznego sprawozdania rachunkowego zarządu Koła; 2) sprawdzenie doraźne przynajmniej raz na rok ksiąg, dowodów i fundusów Koła; 3) sporządzenie sprawozdania rocznego z działalności komisji rewizyjnej oraz wyników dokonanych sprawdzeń i złożenie tego sprawozdania i wyników zebraniu członków Koła; 4) zażądanie w razie uznanej przez komisję rewizyjną potrzeby od zarządu Koła zwołania zebrania nadzwyczajnego członków Koła (§ 59 p. 2).

§ 98. Komisja rewizyjna w czynnościach swoich wewnętrznych rządzi się regulaminem, opracowanym przez komisję rewizyjną i zatwierdzonym przez zebranie członków Koła.

D. Sąd Koła.

§ 99. Sąd Koła składa się z sześciu członków, wybieranych corocznie przez zebranie członków Koła.

§ 100. W razie wyjścia w ciągu roku które-

go z członków sądu Koła wchodzi na jego miejsce do końca danego roku ten członek, który na ostatnich wyborach największą z kolei liczbę głosów.

§ 101. Obowiązki sądu Koła są następujące: 1) rozpatrywanie oskarżeń, zgłaszanych do sądu przeciwko członkom Koła przez prezesa Koła i przekazywanie tych oskarżeń kompletom sędzącym; 2) rozpatrywanie sporów i nieporozumień pomiędzy członkami Związku i przekazywanie tych oskarżeń kompletom sędzącym; 3) przekazywanie kompletom sędzącym do zbadania i sprawdzenia na prośbę którego z członków Koła zarzutów, uwłaczających jego czci; 4) tworzenie odrębnych kompletów sędzących dla każdej z wymienionych powyżej spraw zapomocą losowania z liczby wszystkich członków sądu; 5) zawiadamianie o wypadkach, przewidzianych w p. 1-ym, zarządu Koła, a w wypadkach, przewidzianych w p. 2-im, stron zainteresowanych o orzeczeniach kompletów sędzących najpóźniej w trzy dni po otrzymaniu orzeczenia kompletu sędzącego; 6) wykonywanie wszelkich czynności, włożonych na sąd Koła przez statut niniejszy oraz przez regulamin sądu (§ 109).

§ 102. W razie sporów pomiędzy członkami Związku, należącymi do różnych kół, daną sprawę rozpatruje sąd tego Koła, do którego należy pozwany.

§ 103. Do kierowania sprawami sądu Koła sąd wybiera corocznie ze swojego grona przewodniczącego.

§ 104. Komplet sędzący działa oddzielnie dla każdej sprawy w wypadkach, przewidzianych w p.p. 1-ym, 2-im i 3-im § 101-go statutu niniejszego, i składa się z trzech sędziów, wylosowanych na zebraniu sądu, którzy każdorazowo wybierają ze swojego grona przewodniczącego.

§ 105. W wypadkach, przewidzianych w p. 1-ym § 101-go statutu niniejszego, w komplecie sędzącym bierze udział bez prawa głosowania prezes Koła, jako oskarżyciel.

§ 106. Orzeczenia kompletu sędzącego zapadają zwykłą większością głosów i są ostateczne.

§ 107. W postępowaniu swoim komplet sędzący nie jest krępowany żadnymi formami, a orzeczenia kompletu sędzącego zależne są wyłącznie od jego uznania.

§ 108. Przewodniczący w komplecie sędzących składa pisemne orzeczenie kompletu, podpisane przez wszystkich sędziów, prezesowi sądu Koła najpóźniej w trzy dni po wydaniu orzeczenia.

§ 109. Bliższe szczegóły sposobu działania sądu Koła, nie objęte statutem niniejszym, powinny być zawarte w regulaminie, opracowanym przez sąd Koła i zatwierdzonym przez zebranie członków Koła.

III. Ustrój Związku.

1. Zasady ogólne.

§ 110. Wszystkie czynne koła górników i hu-

tników polskich tworzą Związek górników i hutników polskich.

§ 111. Związek górników i hutników polskich wciela w życie w całej Polsce cele i zadania Związku (§§ 1 i 2), czuwa, żeby poszczególne Koła górników i hutników polskich spełniały pomienione cele i zadania jak również żeby rzeczne Koła przestrzegały statutu i regulaminy Kół i Związku.

§ 112. Związek posiada pieczęć z odznaką Związku i napisem „Związek górników i hutników polskich”.

§ 113. Związek górników i hutników polskich stanowi jednostkę prawną i ma prawo nabywania, wydzierżawiania, sprzedawania i oddzierżawiania wszelkiego rodzaju majątku nieruchomego i ruchomego oraz zawierania wszelkiego rodzaju umów, aktów i t. p., dozwolonych przez obowiązujące prawo.

§ 114. Związek jest odpowiedzialny za wszelkie swoje zobowiązania, lecz nie odpowiada za zobowiązania, zaciągnięte przez poszczególne koła (§ 13).

2. Członkowie Związku.

§ 115. Członkami pośrednimi Związku górników i hutników polskich są członkowie czynni, popierający i honorowi wszystkich kół, należących do Związku.

§ 116. Członkami bezpośrednimi Związku górników i hutników polskich są wszystkie Koła, należące do Związku.

§ 117. Obowiązki kół górników i hutników polskich są następujące: 1) wcielanie w życie w obrębie danej miejscowości (§§ 7 i 8) celów i zadań Związku, wymienionych w §§ 1-ym i 2-im statutu niniejszego; 2) ścisłe przestrzeganie statutu Koła i Związku oraz wszelkich regulaminów; 3) uiszczanie w terminach ustanowionych wszelkich opłat, należnych od Koła na rzecz Związku; 4) wykonywanie wszelkich poleceń zarządu Związku.

§ 118. Prawa kół górników i hutników polskich są następujące: 1) branie za pośrednictwem swoich przedstawicieli (§ 133) udziału w zebraniach przedstawicieli kół z prawem przemawiania, głosowania, wybierania i wybieralności; 2) zgłaszanie do zarządu Związku życzeń i zażeń jak również zgłaszanie przez swoich przedstawicieli wniosków na zebranie przedstawicieli kół; 3) korzystanie na warunkach, określonych przez zarząd Związku, ze wszystkiego, co daje Związek przez spełnianie swoich celów i zadań.

§ 119. Zarząd Związku obowiązany jest wykreślić ze Związku takie Koło, które nie uiściło jakiegokolwiek opłaty w terminie ustanowionym lub które pogwałca statut albo regulaminy Związku.

3. Fundusze Związku.

§ 120. Fundusze Związku stanowią: 1) opłaty członków czynnych wszystkich kół, należących do Związku (§ 26 p. 3), wpłacone do kasy Związku za pośrednictwem kół; 2) odsetki od opłat członków popierających wszystkich kół, należących

do Związku (§ 31) w wysokości, ustanowionej przez zebranie przedstawicieli kół; 3) dochody z prenumeraty wydawanych przez Związek czasopism oraz ze sprzedaży wydawnictw Związku jak również z komisowego do sprzedaży czasopism i wydawnictw obcych; 4) dochody od urządzanych przez Związek odczytów, wycieczek, kursów, pogadanek, zebrań i t. p.; 5) opłaty za korzystanie z urządzanych i utrzymywanych przez Związek zbiorów, muzeów, stacji doświadczalnych, laboratoriów i t. p. oraz za korzystanie z innych usług Związku; 6) zapisy, zasiłki i dary bezwzględne i warunkowe; 7) odsetki od kapitałów Związku; 8) inne wpływy stałe i przypadkowe.

§ 121. Fundusze Związku dzielą się na: 1) specjalne, 2) zapasowy, 3) obrotowy.

§ 122. Fundusze specjalne Związku składają się z zapisów, zasiłków i darów warunkowych, przeznaczonych przez ofiarodawców na cele określone, i mogą być wydatkowane jedynie na cele, wskazane przez ofiarodawców.

§ 123. Fundusz zapasowy Związku stanowi: 1) odliczenia, dokonywane z opłat członków czynnych, oraz odsetki od opłat członków popierających w wysokości, określonej przez zebranie przedstawicieli kół; 2) odsetki od funduszu zapasowego.

§ 124. Fundusz zapasowy Związku lub jego część może być na mocy każdorazowej uchwały zebrania przedstawicieli kół użyty na: 1) potrzeby nadzwyczajne Związku; 2) kupno nieruchomości dla celów Związku; 3) czasowe zasilenie funduszu obrotowego w razie koniecznej tego potrzeby z warunkiem zwrotu w określonym z góry terminie.

§ 125. Fundusz obrotowy Związku stanowią wszystkie wpływy, nie należące do funduszy specjalnych i funduszu zapasowego, i wydatkuje się na pokrycie wydatków bieżących Związku.

§ 126. Rokiem rachunkowym Związku jest rok kalendarzowy.

4. Władze Związku.

§ 127. Władzę w Związku sprawują: 1) zebranie przedstawicieli kół, 2) zarząd Związku i 3) komisja rewizyjna Związku.

A. Zebranie przedstawicieli kół.

§ 128. Zwyczajne zebranie przedstawicieli kół powinno być zwoływane przez zarząd Związku raz na rok w lutym każdego roku.

§ 129. Nadzwyczajne zebranie przedstawicieli kół powinno być zwołane przez zarząd Związku w wypadkach następujących: 1) w razie uznanej przez zarząd Związku potrzeby zwołania takiego zebrania; 2) na żądanie komisji rewizyjnej Związku lub $\frac{1}{10}$ wszystkich przedstawicieli kół, zgłoszone do zarządu Związku na piśmie z wymienieniem celu, w jakim zebranie ma być zwołane.

§ 130. W wypadku, przewidzianym w p. 2-im § 129-go statutu niniejszego, zebranie nadzwyczajne przedstawicieli kół powinno być zwołane

najpóźniej w cztery tygodnie od zgłoszenia żądania, o ile w żądaniu nie został określony termin dłuższy.

§ 131. Zebrania przedstawicieli kół zwołują się w sposób, ustanowiony przez zebranie przedstawicieli kół, z podaniem czasu, miejsca i przedmiotu obrad zebrania przynajmniej na dwa tygodnie przed zebraniem.

§ 132. Obowiązki zebrania przedstawicieli kół są następujące: 1) ustanowienie siedziby władz Związku; 2) ustanowienie odznaki Związku (§§ 13 i 112); 3) rozpatrywanie i zatwierdzanie sprawozdań z czynności władz Związku jak również rocznych sprawozdań rachunkowych i przewidywanych budżetów Związku; 4) postanawianie o nabyciu na rzecz Związku, wydzierżawieniu, sprzedaży lub oddzierżawieniu nieruchomości, upoważnianie zarządu Związku do załatwiania tych czynności oraz upoważnianie zarządu Związku do zaciągania pożyczek hipotecznych i niehipotecznych; 5) rozpatrywanie wniosków zebrań członków kół, dotyczących zmian i uzupełnień w statucie niniejszym, oraz zmienianie i uzupełnianie rzeczoności statutu; 6) rozpatrywanie i załatwianie wszelkich spraw i wniosków, przekazanych zebraniu przez władze i komisje Związku, jak również wszelkich zapytań i wniosków, zgłoszonych na zebraniu przez przedstawicieli kół; 7) ustanawianie liczby członków Koła, dającej prawo do posiadania jednego przedstawiciela na zebraniu przedstawicieli kół, z tem jednak, że każde Koło niezależnie od liczby członków powinno mieć prawo do posiadania na zebraniu przynajmniej jednego przedstawiciela; 8) rozpatrywanie i postanawianie we wszelkich sprawach, dotyczących działalności Związku; 9) postanawianie o rozwiązaniu Związku i rozporządzenie jego majątkiem w razie rozwiązania; 10) wybieranie w razie uznanej przez zebranie potrzeby pełnomocników zebrania dla sprawdzenia działalności zarządu Związku jak również dla innych czynności Związku; 11) wybieranie w razie uznanej przez zebranie potrzeby komisji stałych lub czasowych dla odrębnych spraw i czynności Związku z zastrzeżeniem składania przez wybrane komisje zebraniu przedstawicieli kół sprawozdań ze swoich czynności; 12) załatwianie wszelkich spraw i czynności, włożonych na zebranie przedstawicieli kół przez statut niniejszy oraz przez właściwe regulaminy.

§ 133. W zebraniach przedstawicieli kół biorą udział przedstawiciele kół, wybrani przez zebrania członków właściwych kół w liczbie, ustanowionej przez zebranie przedstawicieli kół (§ 132 p. 7).

§ 134. W zebraniach przedstawicieli kół biorą udział z prawem głosowania prezes, sekretarz i skarbnik Związku, chociażby nie byli wybrani na przedstawicieli żadnego Koła.

§ 135. Przedstawiciel Koła, który nie może przybyć na zebranie, ma prawo upoważnić pisemnie przedstawiciela tego samego albo innego Koła

do zastąpienia go; jeden przedstawiciel może zastąpić najwyżej jednego nieobecnego.

§ 136. W zebraniach przedstawicieli kół mogą brać udział bez prawa głosowania, o ile nie są przedstawicielami któregoś z kół, członkowie zarządu i komisji rewizyjnej Związku oraz osoby, zaproszone przez prezesa Związku.

§ 137. Na zebraniu przedstawicieli kół przewodniczy prezes Związku lub w razie jego nieobecności zastępca prezesa; protokół zebrania prowadzi sekretarz Związku.

§ 138. Zebranie przedstawicieli kół jest prawomocne przy wszelkiej liczbie przybyłych na zebranie przedstawicieli kół, o ile na zebraniu jest obecny prezes Związku lub jego zastępca i o ile zebranie zwołane zostało z zachowaniem wymagań, zawartych w § 131-ym statutu niniejszego.

§ 139. Uchwały zebrań przedstawicieli kół zapadają zwykłą większością głosów obecnych na zebraniu przedstawicieli kół, licząc również głosy, posiadane przez nich na zasadzie upoważnienia (§ 135); w razie równej liczby głosów rozstrzyga głos przewodniczącego na zebraniu, który tylko w tym wypadku głosuje.

§ 140. Wszelkie wybory dokonują się zapomocą głosowania tajnego; w razie równej liczby głosów rozstrzyga los.

§ 141. Członek Związku, który wybrany został jednocześnie do zarządu i komisji rewizyjnej Związku, może należeć tylko do jednej z pomienionych władz zależnie od swego życzenia.

§ 142. Członkowie władz Związku pełnią swoje obowiązki bezpłatnie i mogą otrzymywać z funduszków Związku jedynie zwrot poniesionych przez nich w sprawach Związku wydatków, usprawiedliwionych potrzebą i należytych dowodami.

§ 143. Pod względem bliższych szczegółów prowadzenia obrad, sposobu głosowania, zabierania głosu i t. p. na zebraniach przedstawicieli kół obowiązują przepisy i zwyczaje ogólne oraz regulamin, opracowany przez zarząd Związku i zatwierdzony przez zebranie przedstawicieli kół.

B. Zarząd Związku.

§ 144. Zarząd Związku składa się z określonej przez zebranie przedstawicieli kół i podzielonej przez trzy liczby członków, wybieranych przez pomienione zebranie ze swojego grona lub z poza tego grona, lecz z grona członków czynnych lub honorowych któregośkolwiek z kół, należących do Związku.

§ 145. Po upływie pierwszego roku wychodzi trzecia część członków zarządu Związku przez losowanie, po upływie drugiego roku wychodzi trzecia część członków przez losowanie z liczby pozostałych a po upływie każdego następnego roku wychodzi trzecia część członków zarządu z kolei starszeństwa wyboru; wychodzący członkowie mogą być wybierani ponownie.

§ 146. W razie wyjścia w ciągu roku którego

z członków zarządu Związku wchodzi do czasu najbliższego zebrania przedstawicieli kół ten członek, który na ostatnich wyborach otrzymał po wybranych największą z kolei liczbę głosów; najbliższe zebranie przedstawicieli kół dokonuje wyboru uzupełniającego do końca tego terminu, jaki przysługiwał członkowi, który wyszedł z zarządu.

§ 147. Obowiązki zarządu Związku są następujące: 1) wykonywanie wszelkich prac i czynności, włożonych na zarząd przez statut niniejszy oraz przez regulamin zarządu, opracowany przez zarząd Związku i zatwierdzony przez zebranie przedstawicieli kół; 2) czuwanie, żeby wszystkie należące do Związku Koła przestrzegały statutu Koła i Związku oraz właściwe regulaminy; 3) wykonywanie wszelkich uchwał i poleceń zebrań przedstawicieli kół.

§ 148. Dla wykonywania specjalnych czynności Związku zarząd może w razie potrzeby powoływać komisje lub sekcje z grona członków zarządu lub z poza tego grona.

§ 149. Zarząd Związku powinien objąć czynności najpóźniej w cztery tygodnie od dnia wyboru; poprzedni zarząd ustępuje nie wcześniej, niż po objęciu czynności przez nowy zarząd.

§ 150. Zarząd Związku na pierwszym swoim zebraniu wybiera corocznie zapomocą głosowania tajnego ze swojego grona prezesa, sekretarza i skarbnika oraz w razie potrzeby ich zastępców; innych potrzebnych pracowników zarząd może powoływać ze swego grona lub z poza tego grona; pracownicy, powołani z poza grona członków zarządu Związku, nie posiadają na zebraniach zarządu Związku prawa głosowania.

§ 151. Jeden i ten sam członek zarządu Związku może być tylko trzy razy z rzędu wybierany na prezesa Związku.

§ 152. Każdy członek zarządu Związku powinien mieć powierzoną sobie stałą czynność określona, którą obowiązany jest spełniać sumiennie i bez zarzutu.

§ 153. W razie niespełniania przez którego z członków zarządu Związku powierzonych mu czynności zarząd obowiązany jest uważać, że dany członek wyszedł z zarządu, i powinien postąpić zgodnie z § 146-ym statutu niniejszego.

§ 154. Prezes Związku jest jego przedstawicielem na zewnątrz, zwołuje zebrania zarządu Związku z wymienieniem czasu, miejsca i porządku obrad rzeczonych zebrań przynajmniej na tydzień przed zebraniem, układa porządek obrad zebrań powyższych, uzupełniając i zmieniając go w myśl życzeń większości zebranych, przewodniczy na tych zebraniach, wprowadza w życie postanowienia zebrań i czuwa nad spełnianiem przez zarząd oraz przez komisje i sekcje zarządu ich obowiązków jak również nad należytem wykonywaniem przez każdego członka zarządu poruczonych mu czynności.

§ 155. Korespondencja ogólna Związku jak również pełnomocnictwa i dokumenty, na mocy

których Związek przyjmuje zobowiązania prawne, powinny być podpisane przez prezesa oraz sekretarza Związku i opatrzone pieczęcią Związku.

§ 156. Do podpisywania korespondencji w sprawach specjalnych prezes Związku może upoważnić członka zarządu, któremu dany dział jest powierzony.

§ 157. Wszelkie dowody rachunkowe Związku muszą być zaświadczone pisemnie przez tego członka zarządu Związku, któremu powierzony jest dział, jakiego dany wydatek dotyczy, oraz przez skarbnika i prezesa Związku.

§ 158. Zebrania zwyczajne zarządu Związku odbywają się w miarę potrzeby, nie rzadziej jednak, niż raz na kwartał.

§ 159. Zebranie nadzwyczajne zarządu Związku powinno być zwołane przez prezesa Związku w wypadkach następujących: 1) w razie uznanej przez prezesa Związku potrzeby zwołania takiego zebrania; 2) na żądanie trzeciej części członków zarządu Związku, zgłoszone pisemnie prezesowi Związku z wymienieniem celu, w jakim zebranie ma być zwołane.

§ 160. W wypadku, przewidzianym w p. 2-im § 159-go statutu niniejszego, zwołanie zebrania zarządu Związku powinno nastąpić najpóźniej w dwa tygodnie od zgłoszenia żądania, o ile w żądaniu nie został określony termin dłuższy.

§ 161. Zebrania zarządu Związku są prawomocne bez względu na liczbę przybyłych na zebranie członków zarządu o ile na zebraniu jest obecny prezes Związku albo jego zastępca.

§ 162. Członek zarządu Związku, który opuścił trzy kolejne zabrania zarządu bez powodów, uznanych przez zarząd za usprawiedliwiające jego nieobecność, przestaje być członkiem zarządu (§ 146).

§ 163. Na zebraniach zarządu Związku każdy członek zarządu bierze udział osobiście i rozporządza jednym głosem; zastępowanie oraz przelewanie prawa głosu przez upoważnienie jest niedozwolone.

§ 164. Uchwały zebran zarządu Związku zapadają zwykłą większością głosów obecnych na zebraniu członków zarządu; w razie równej liczby głosów rozstrzyga głos przewodniczącego na zebraniu, który tylko w tym wypadku głosuje.

§ 165. W zebraniach zarządu Związku mogą brać udział bez prawa głosowania osoby, zaproszone przez prezesa Związku.

§ 166. Bliższe szczegóły sposobu działania zarządu Związku powinny być zawarte w regulaminie, opracowanym przez zarząd Związku i zatwierdzonym przez zebranie przedstawicieli kół.

C. Komisja rewizyjna Związku.

§ 167. Komisja rewizyjna Związku składa się z trzech członków, wybieranych corocznie przez ze-

branie przedstawicieli kół ze swojego grona lub z poza tego grona, lecz z grona członków czynnych lub honorowych któregośkolwiek z kół, należących do Związku.

§ 168. W razie wyjścia w ciągu roku którego z członków komisji rewizyjnej Związku wchodzi na jego miejsce do końca danego roku ten członek, który na ostatnich wyborach otrzymał po wybranych największą z kolei liczbę głosów.

§ 169. Obowiązki komisji rewizyjnej Związku są następujące: 1) sprawdzenie przed każdym zebraniem przedstawicieli kół ksiąg, dowodów, funduszków i majątku Związku oraz rocznego sprawozdania rachunkowego zarządu Związku; 2) sprawdzenie doraźne przynajmniej raz na rok ksiąg, dowodów i funduszków Związku; 3) sporządzenie sprawozdania rocznego z działalności komisji rewizyjnej oraz wyników dokonanych sprawdzeń i złożenie tego sprawozdania i wyników zebrania przedstawicieli kół; 4) zażądanie w razie uznanej przez komisję rewizyjną potrzeby od zarządu Związku zwołania zebrania nadzwyczajnego przedstawicieli kół (§ 129 p. 2).

§ 170. Komisja rewizyjna w czynnościach swoich wewnętrznych rządzi się regulaminem, opracowanym przez komisję rewizyjną i zatwierdzonym przez zebranie przedstawicieli kół.

Przytoczony powyżej statut stanowi tak szerokie i dogodne ramy dla powstawania nowych kół i daje tym kołom tak obszerną samodzielność, iż spodziewać się należy, że wzorem Dąbrowy Górniczej we wszystkich ośrodkach górniczych na ziemiach polskich powstaną koła górników i hutników polskich, zjednoczone w jednym Związku z siedzibą w Krakowie. Na razie istnieje faktycznie jedno tylko Koło w Dąbrowie Górniczej, gdyż Koło w Krakowie nie ujawnia, jako Koło, żadnego życia, a przytem Koło to dąży niejednokrotnie do wkraczania w dziedziny, należące do zakresu działania Związku, gdyż sam Związek znajduje się jeszcze w stanie chaotycznym i próby, czynione w celu wyjścia z tego chaosu, nie dały na razie wyników dodatnich. Istnienie tak zwanej Delegacji górników i hutników polskich, stworzonej, jako organizacji górniczej trójzaborowej wówczas, gdy istniały granice rozbiorowe, jest dziś niepotrzebnym przeżytkiem. Zamiast Delegacji należy utworzyć zarząd Związku, wybrany przez zebranie przedstawicieli wszystkich kół, lecz przedtem musi powstać większa niż dwa (w Krakowie i Dąbrowie Górniczej) liczba kół. Spodziewać się należy, że prastare dzielnice polskie, mianowicie Śląsk Górny i Śląsk Cieszyński, po przyłączeniu się do Polski wpłyną na ożywienie w Polsce ruchu społeczno-zawodowego górniczego i hutniczego. r.

Warunki pracy i płacy robotników, zatrudnionych w kopalniach węgla kamiennego w zagłębiu Dąbrowskiem.

Głębokie przeobrażenia natury politycznej, jakim podległa do nowego bytu powołana Polska, wysunęły na powierzchnię naszego życia społecznego szereg spraw wagi pierwszorzędnej. Cały ogrom zadań trzeba podejmować i rozstrzygać bez względu na to, czy znajdujemy wśród siebie ludzi odpowiednio do tego przygotowanych. Rwący potok życia wbrew woli nawet całego społeczeństwa wysuwa coraz to nowe zagadnienia, które domagają się rozwiązania i rozwiązywane być muszą.

Obok spraw w dosłownym tego słowa znaczeniu politycznych wysuwają się na plan pierwszy sprawy natury gospodarczej, należyte rozstrzygnięcie których posiada niezmiernie ważne znaczenie dla nowobudującego się państwa. Zwłaszcza w okresie obecnego przesilenia ekonomicznego, które, można powiedzieć, wszystkie kraje przechodzą, sprawy gospodarcze nabierają szczególniejszego znaczenia.

Niedawna niewola, której podlegaliśmy, a przedewszystkiem w zaborze rosyjskim, uniemożliwiała wszelkie uczestnictwo i wybitniejszą rolę Polaków w regulowaniu i kształtowaniu się stosunków gospodarczych na terenie b. Kongresówki. Inicjatywa i rzutkość jednostek lub przedsiębiorstw mogła dotyczyć, można powiedzieć, techniki, przemysłu i handlu, natomiast wszelkie regulowanie stosunków pracodawców do pracowników, zabezpieczenie ustawowe ich losu i t. p. były wyłączną atrybucją władz rządowych, wrogich polskości, którym bynajmniej nie zależało na tem, aby stosunek ten oprzeć na zdrowych podstawach, gwarantujących zgodne współżycie tych dwóch przeciwstawnych sobie grup. Hasło *divide et impera* obok wielu innych maksym, uznanych przez naszych zaborców za mądrość polityczną i sztukę rządzenia, było w całej pełni stosowane przez rząd rosyjski w dziedzinie naszych stosunków gospodarczych. I pod tym zwłaszcza względem byliśmy nadzwyczaj zafocani. Pleśń zastoju, pokrywająca grubą warstwą wszystkie bez wyjątku urządzenia państwowe rosyjskie, tamowała i nasz rozwój na wszelkich polach a przedewszystkiem na polu reform społecznych, których domagał się duch czasu. Nie należy przeto dziwić się, że życie, nie mogąc przebić się przez grubą powłokę obskurantyzmu rosyjskiego i nie mając możności wydobyć się w formie legalnej na światło dzienne, zmuszone było torować sobie kręte ścieżki podziemne, co wyjątkowo sprzyjało wypaczeniu i skrzywieniu w zasadzie zdrowych prądów, nurtujących społeczeństwo polskie.

Takim nienormalnym prawom rozwoju podlegał i ruch robotniczy w b. Kongresówce. Niedostateczne przewodnictwo państwowe i instytucje różnych pośredników rosyjskich, inżynierów okręgo-

wych, inspektorów fabrycznych i t. p., pomiędzy warstwą robotniczą i przemysłowcami, spełniały przysłowiową rolę komisarzy do spraw włóczęńskich, polegającą na judzeniu stron i podkopywaniu wzajemnego zaufania. Odgrywały one rolę piasku w precyzyjnie dopasowanym mechanizmie, jakim powinien być każdy na zdrowych podstawach oparty organizm społeczny.

Czyż można dziwić się, że w takich warunkach istnieje głęboki rozbrat pomiędzy klasą robotniczą i przemysłowcami? Tembardziej jest to zrozumiałe, że nawet bez tych zewnętrznych, mechanicznych, można powiedzieć, przyczyn powąśnienia warstw społecznych, z którymi my mamy do czynienia, nawet tam, gdzie tych specyficznie naszych warunków brak, stosunki klasy robotniczej do pracodawców bynajmniej nie są idylliczne. Uwzględnić jeszcze należy głębokie przemiany duchowe, spowodowane bezprzykładną w dziejach świata wojną, a będziemy mieli przybliżony obraz, jaką spuściznę po zaborcach odziedziczyliśmy i w jak trudnych warunkach powojennych społeczeństwo polskie musi dokonywać przebudowy społecznej.

Jedno z ważniejszych i trudniejszych zagadnień, jakim jest sprawa robotnicza, w swej całości musi być dla swej nagłości wykonywana pośpiesznie, bez głębszych nad nią studjów, musi być niemal improwizowana.

W państwach zachodnio-europejskich od lat dziesiątków istnieją oparte na sankcji prawa instytucje, ułatwiające łagodzenie zbiorowych zatargów pomiędzy przemysłem i warstwą robotniczą. Istnieją sądy, komisje, oraz różne inne instytucje rozjemcze, istnieją na zdrowych zasadach oparte i rzeczywiście, w całym tego słowa znaczeniu, organizujące warstwę robotniczą związki zawodowe, które zapobiegają dzikim i bezmyślnym strejkom. Znane są oddawna na Zachodzie Europy umowy zbiorowe robotników z przemysłem, które, na przykład w Anglii, w tej ojczyźnie umów zbiorowych, obejmują swą działalnością olbrzymie dziedziny przemysłu, zatrudniającego wielomiljonowe rzesze robotnicze.

Już w pierwszych prawie chwilach wznowionej niepodległości Polski prąd czasu upomniał się o swe prawa, idea umów zbiorowych przeniknęła i do nas i przejawiała się w różnych gałęziach przemysłu. Na początku drugiego półrocza r. 1919-go górnictwo polskie postawione zostało w obliczu zawarcia pierwszej umowy zbiorowej pomiędzy pracodawcami i pracownikami.

W dniu 17-go lipca r. 1919-go Związek Zawodowy robotników przemysłu górniczego wystosował do Rady Zjazdu przemysłowców górniczych w Dąbrowie memoriał w sprawie żądań robotników, które zostały umotywowane względami następują-

cymi: a) ciągle wzmagającą się drożyzną, wskutek czego zarobek robotnika nie wystarcza na pokrycie potrzeb najniezbędniejszych, b) zarządzeniami walutowymi (przeliczeniem zarobków robotniczych w kopalniach w b. okupacji austriackiej z koron na marki), które nie poprawiły stanu rzeczy, lecz przeciwnie obniżyły zarobki, podnosząc jednocześnie ceny chleba, tłuszczów oraz materiałów wybuchowych, c) ogromnymi różnicami w zarobkach, istniejącymi na różnych kopalniach w zagłębiu Dąbrowskiem i powodującymi ciągle strejki, wyrządzające nieobliczalne straty tak jednej, jak i drugiej stronie.

Te wyżej wymienione względy wywołują brak tak nleżącego artykułu, jakim jest węgiel, stwarzają ciągle niezadowolenie mas pracujących i napięcie pomiędzy kapitałem i państwem z jednej oraz robotnikami z drugiej strony. Z tych powodów Związek zawodowy robotników przemysłu górnego czuje się zmuszony do przedłożenia szeregu żądań.

W żądaniach tych znajdował się odrębny dział, traktujący o kompetencjach Związku, który zastrzegł sobie, że przyjmowanie i zwalnianie robotników musi być uskuteczniane za zgodą Związku i Komitetu kopalnianego. Dalsze punkty zgłoszonych żądań dotyczyły ustanowienia obowiązujących płac minimalnych, rodzinnych dodatków drożyznia-

nych, aprowizacji, obuwia, bielizny i ubrania, mieszkań, opału, zapomóg chorobowych, zapomóg dla wdów i sierot, opieki lekarskiej, ochrony dzieci, zdrowotności i oświaty.

Podobne mniej więcej żądania zostały złożone Radzie Zjazdu i przez Zarząd Okręgowy Polskich Związków zawodowych.

Zaspokojenie wielu z tych żądań nie leżało w możliwości przemysłowców, lecz było kompetencją władz państwowych, które drogą zgłoszenia odpowiednich wniosków prawodawczych lub też zastosowania praw już istniejących mogły w mniejszym lub większym stopniu zadośćuczynić żądaniom robotników.

W sprawie polepszenia warunków płacy robotnikom kopalnianym Rada Zjazdu związała opinię swą z kwestją długości czasu roboczego i wydajności pracy.

Przy 10-ciogodzinnym dniu pracy wydajność na dużych kopalniach węgla, pracujących przeważnie na pokładach grubych, wyrażała się w r. 1913-ym cyfrą 1,07 tonny średnio na odrobioną dniówkę, biorąc pod uwagę wszystkich zatrudnionych na kopalni robotników pod ziemią i na powierzchni.

Porównanie wydajności pracy na niektórych poszczególnych kopalniach w roku 1913-ym i w lipcu r. 1919-go daje szereg cyfr następujących:

		W r. 1913	W lipcu r. 1919
		t o n	n y
kopalnia A	na grubych pokładach	1,31	0,760
" B	" " "	1,12	0,445—0,575
" C	" " "	1,49	0,715
" D	" " "	0,84	0,490
" E	" " "	1,07	0,626
" F	" " "	1,45	0,652
" G	" " "	1,43	0,570
" H	na cienkich pokładach	0,70	0,297

Przy wprowadzeniu w listopadzie r. 1918-go 8-godzinnego dnia roboczego i uwzględnieniu, że na zjazd i wyjazd z kopalni oraz na dojście do miejsca robót i z powrotem zużywa górnik średnio 1 godzinę 30 minut, wydajność na jedną dniówkę pod ziemią i na powierzchni powinna wynosić:

$$\frac{(8 - 1,5) \times 1,07}{(10 - 1,5)} = 0,818, \text{ czyli } 76,5\% \text{ wydajności}$$

przedwojennej, spadek więc wydajności powinien być wynosić co najwyżej 23,5%. Obliczenie to nie uwzględnia wzmożonego wysiłku robotników, który przy skróconym dniu roboczym powinien być bezwzględnie większy, jak to zresztą wykazały dane w tych okęgach górniczych Europy Zachodniej, gdzie 8-godzinny dzień pracy ze względu na warunki miejscowe już dawniej był wprowadzony.

Jako przykład widoczny mogą być przytoczone stosunki w Belgii, gdzie wskutek pogłębienia szybów i wysokiej temperatury w kopalniach skrócono czas pracy z 10 do 8 godzin, a spadek wydajności wynosił tylko 12%.

Przytoczone powyżej bezsprzeczne fakty i dane liczbowe wskazują, że podniesienie wydajności na kopalniach węgla w zagłębiu Dąbrowskiem jest z jednej strony konieczne a z drugiej bezwzględnie możliwe. Oba te momenty musi każdy bezstronnie oceniający położenie uznać za słuszne a Rada Zjazdu przemysłowców górniczych widziała jedyną możliwość dalszego na zdrowych zasadach opartego podniesienia zarobków robotników, wiążąc ją ściśle z wydajnością pracy. W tym celu Rada Zjazdu zadeklarowała, jako ostateczną propozycję, wprowadzenia następujących premii dla ogółu robotników, pracujących na dużych kopalniach w zagłębiu Dąbrowskiem, i wypłacania za każdą $\frac{1}{100}$ tonny wydajności ponad wydajność w lipcu r. 1919: a) górnikom i ładowaczom po 40 fn. za każdą odrobioną dniówkę, b) reszcie robotników, pracujących pod ziemią, i wszystkim pracującym na powierzchni oprócz kobiet i wyrostków po 20 fn. za każdą odrobioną dniówkę, c) wyrostkom i kobietom, pracującym na powierzchni, po 10 fn.

za każdą odrobioną dniówkę. Górnicy i ładowacze, jako jedyni bezpośrednio wpływający na wydajność całej załogi, powinni otrzymać premję w podwójnej wysokości w stosunku do reszty. Kobiety i wyrostki z natury rzeczy nie mogą przyczynić się do wydajności w tym stopniu jak reszta załogi, dlatego też powinni otrzymać połowę premji.

Wydajność robotnika na dniówkę, będąca podstawą dla obliczenia premji, oblicza się, uwzględniając:

1. Wszystkie dniówki, przepracowane pod ziemią przez robotników kopalni i przedsiębiorców.

2. Dniówki, przepracowane na powierzchni przez robotników kopalni i przedsiębiorców:

- a) przy biegu kopalni,
- b) przy urządzeniach pomocniczych, związanych z eksploatacją,
- c) przy budowlach, które służą dla rozszerzenia lub przeróbki istniejących urządzeń.

3. Nie uwzględnia się natomiast przy obliczaniu wydajności dniówek, przepracowanych na powierzchni przez robotników kopalni i przedsiębiorców:

- a) przy urządzeniach, nie związanych z eksploatacją kopalni,
- b) przy budowie nowych samodzielnych urządzeń.

Kopalnie węgla, pracujące wyłącznie na cienkich pokładach, wskutek warunków czasowo niekorzystnych i spowodowanych długotrwałą wojną, nie przewidywały możliwości podniesienia wydajności pracy robotników w ciągu kilku najbliższych miesięcy i dlatego zadeklarowały czasowo zamiast premji od wzrostu wydajności ogólną podwyżkę płacy zarobkowej, obliczaną w ten sposób, że w miejsce 100% podwyżki, przyznanej od 12 listopada r. 1918-go, doliczać będą 120% podwyżki do wszystkich zasadniczych zarobków tak ugodowych jak i dniówkowych.

Jednocześnie Rada Zjazdu przemysłowców górniczych proponowała zmiany w dotychczasowym sposobie obliczania płac:

1. Wzamian a) premji za regularne uczęszczanie do pracy i b) dodatku drożyznianego wojennego, związanego z powyższą premją, ustanowić nową premję, wypłacaną tylko tym robotnikom, którzy nie opuścili w miesiącu więcej niż dwie dniówki. Rozmiar tej premji na dniówkę byłby następujący:

a) dla chłopców	30 fenigów
b) „ dziewczyn	40 „
c) dla robotników nieżonatych	50 „
d) „ „ żonatych z 1—2 dziećmi	60 „
e) „ „ „ z 3—4 dziećmi	70 „
f) „ „ „ z więcej niż 4 dziećmi	80 „

2. Dodatek wojenny rodzinny (socyjalny) do każdej odrobionej dniówki pozostaje w swej mocy, mianowicie:

a) dla chłopców	1 marka
b) „ dziewczyn	1,20 marki
c) „ robotników nieżonatych	1,50 „
d) „ „ żonatych z 1—2 dziećmi	1,80 „
e) „ „ „ z 3—4 dziećmi	2,10 „
f) „ „ „ z więcej niż 4 dziećmi	2,30 „

3. Wprowadzenie premji od zwiększonego wydobywania, zgodnie z powyżej podanym projektem. Premja ta byłaby wypłacana ostatniego dnia każdego miesiąca za miesiąc poprzedni, jednocześnie z zaliczką.

Na tem opierały się konkretne propozycje przemysłowców górniczych w sprawie poprawy bytu pracowników kopalnianych, złożone w dniu 15 sierpnia r. 1919-go Sekcji Górniczo-Hutniczej przy Ministerjum Przemysłu i Handlu.

Dla zorientowania się, w jaki sposób cyfrowo przedstawiałaby się proponowana przez przemysłowców premja od zwiększonego wydobywania, należy przeprowadzić obliczenie następujące, przyjmując wszystkie duże kopalnie węgla kamiennego w zagłębiu Dąbrowskiem, jako jednostkę o jednakowej wydajności pracy na dniówkę.

Statystyka wykazuje, że w roku 1913-ym średnia wydajność na jedną dniówkę roboczą wynosiła dla wszystkich kopalń 1,07 tonny. Z powodu zmniejszenia czasu roboczego z 10 godzin do 8 godzin na dzień bez wzmoczonego wysiłku robotników wydajność robotnika na 1 dniówkę roboczą powinna byłaby wynosić, jak wynika z podanego już obliczenia, 0,818 tonny. Tę wydajność należy uważać, jako zupełnie możliwą do osiągnięcia w czasach obecnych, i jednocześnie uznać ją za kres możliwej obecnie wydajności. Ponieważ jednak w lipcu r. 1919-go średnia wydajność dniówki roboczej wynosiła dla całego zagłębia Dąbrowskiego około 0,53 tonny, przeto powiększenie wydajności pracy robotników kopalnianych powinno wynieść 0,288 tonny, za co, stosownie do zaproponowanej skali tej premji otrzymaliby:

- a) górnicy i ładowacze $40 \text{ fen.} \times 28,8 = 11,52$ marki na dniówkę roboczą,
- b) reszta robotników, pracujących pod ziemią i wszyscy pracujący na powierzchni, prócz kobiet i wyrostków $20 \text{ fen.} \times 28,8 = 5,76$ marki na dniówkę roboczą.
- c) wyrostki i kobiety, pracujący na powierzchni $10 \text{ fen.} \times 28,8 = 2,88$ marki na dniówkę roboczą.

Premja powyższa stanowiłaby znacznie większą podwyżkę, aniżeli określiła ją następnie zawarta w dniu 25-go sierpnia r. 1919-go umowa przedstawicieli Rządu z przedstawicielami robotników.

Jeżeli przytem weźmie się pod uwagę nie średnią dla całego zagłębia wydajność pracy, lecz odpowiednie cyfry dla poszczególnych kopalń A, B, C i t. d., które już zostały poprzednio podane, i możliwość znacznego podniesienia wydajności pracy na

wspomnianych kopalniach, przyjmując za przykładem Belgii jedynie 12% zmniejszenie wydajności z powodu skrócenia dnia roboczego, to premja od

- a) górnicy i ładowacze po 27,80
- b) reszta robotników „ 13,90
- c) wyrostki i kobiety „ 6,95

Robotnicy zasadniczo sprzeciwili się takiemu ujęciu sprawy w zakresie zmiany warunków płacy robotnikom w kopalniach węgla i zażądali podniesienia bezwzględnej płacy dniówkowej, uniezależnionej od wydajności pracy, wobec czego wyznaczona została przez władze rządowe Komisja międzyministerjalna, mająca za zadanie uzgodnić dwa sprzeczne ze sobą poglądy na sposób podwyżki płacy roboczej w kopalniach węgla kamiennego.

Komisja ta pracowała pod przewodnictwem funkcjonariusza Ministerjum Pracy i Opieki Społecznej, a uwydatnienie najważniejszych momentów jej pracy oraz zaznajomienie opinii publicznej z istotą sprawy dokonane zostało w Komunikatach Rady Zjazdu, ogłoszonych w tym czasie w prasie miejscowej, mianowicie w „Iskrze” i „Kurjerze Zagłębia”, które dosłownie zamieszcza się poniżej.

Komunikat Rady Zjazdu przemysłowców górniczych w Dąbrowie.

W dniu 22 sierpnia r. 1919 o godz. 5 po południu w biurze inspektoratu Pracy w Dąbrowie rozpoczęły się w sprawie zlikwidowania bezrobocia pertraktacje, pomiędzy przedstawicielami Związku zawodowego robotników przemysłu górniczego i Polskich Związków Zawodowych, oraz posłów do Sejmu pp. Arciszewskiego i Pietrzyka z jednej strony, a przedstawicielami przemysłowców górniczych w zagłębiu Dąbrowskiem z drugiej strony. Z ramienia Ministerjum Przemysłu i Handlu uczestniczył w posiedzeniu inż. Roman Brzeski, naczelnik Urzędu Górniczego w Dąbrowie, z ramienia Ministerjum Pracy i Opieki Społecznej inspektor IV okręgu inżynier Bronisław Lelewel, inspektor 17 obwodu inż. Aleksander Kowalski i inspektor 18 obwodu inż. Seroka.

O godz. 8 m. 30 wieczór posiedzenie zostało przez przewodniczącego inż. Lelewela odłożone na godz. 4 po południu dnia następnego, ażeby dać możność przedstawicielom związków robotniczych bliższego zapoznania się z propozycją przemysłowców wprowadzenia dla ogółu robotników premji zarobkowych od zwiększonej wydajności, a przedstawicielom przemysłowców umożliwienia narady z ich mocodawcami i obmyślenia jeszcze dalszych ustępstw dla robotników.

Na wznowionem posiedzeniu w d. 23 b.m. przedstawiciele przemysłowców górniczych zadeklarowali:

1. Uporządkowanie obecnego systemu płac w ten sposób, że wszelkie procentowe powstałe w

zwiększonego wydobycia na dużych kopalniach C, jako maximum podniesienia wydajności, i D, jako minimum, wahałyby się w granicach następujących:

- marek lub 9,96 mk. na 1 dniówkę
- „ „ 4,98 „ „ 1 „
- „ „ 2,49 „ „ 1 „

okresie wojennym dodatki zostaną skasowane, a nastąpi ich pełne scalenie.

2. Zaprowadzenie minimalnych płac dniówkowych dla wszystkich kategorii robotników.

3. Podwyższenie akordów dla górników w takim rozmiarze, ażeby ci ostatni bez straty dla siebie płacili za materiały wybuchowe pełną obecną ich cenę.

4. Obowiązek wywieszania akordów w salach zbiornych na kopalniach najpóźniej do 10 dnia każdego miesiąca.

5. Wzajemian premji za regularne uczęszczanie do roboty i zależnego od niej dodatku drożyznowego wojennego, wprowadzenie jednej premji za regularne uczęszczanie, zastępującej conajmniej pierwotne świadczenia.

6. Utrzymanie premji familijnej (socjalnej) w rozmiarze dotychczasowym.

7. Wprowadzenie nowej premji od zwiększonej wydajności w następującym rozmiarze. Za każdą $\frac{1}{100}$ tonny zwiększonej wydajności, otrzymają za każdą przepracowaną w miesiącu dniówkę:

- a) górnicy i ładowacze po 40 fen.
- b) reszta robotników pod ziemią i robotnicy na powierzchni, za wyjątkiem kobiet i wyrostków po 20 fen.
- c) kobiety i wyrostki po 10 fen.

Dla obliczenia zwiększonej wydajności, przyjmuje się wydajność na dniówkę nie za lipiec r. b. jak pierwotnie proponowano, lecz średnią z czerwca i lipca r. b. na każdej kopalni.

Przedstawiciele związków robotniczych powyższe warunki całkowicie odrzucili i przedstawili swoje żądania minimalnych dniówek i akordów, które przewodniczący posiedzenia inż. Lelewel, nie dopuszczając do dalszej dyskusji w imieniu Rządu przyjął, oświadczając:

1) że otrzymał instrukcję bezwzględnego zlikwidownia bezrobocia,

2) że Rząd ściągnie od przemysłowców proponowaną przez nich premję od zwiększonej wydajności a robotnikom wypłaci zarobki w wysokości, żądanej przez przedstawicieli związków.

Wskutek takiego postąpienia przewodniczącego w zebraniu, przedstawiciele przemysłu węglowego w zagłębiu Dąbrowskiem złożyli następujące oświadczenie:

„Rozważywszy z całą gruntownością i bezstronnością żądania przedstawicieli Związków Zawodowych robotników przemysłu górniczego i Polskich Związków Zawodowych, biorąc nadto pod

uwagę ciężkie położenie Państwa Polskiego w razie przedłużenia się strejku robotników w zagłębiu Dąbrowskiem a nawet groźbę strejku w zagłębiu Krakowskiem, wypowiedzianą przez przedstawicieli zw. zaw., niżej podpisani w imieniu wszystkich większych kopalń węgla oświadczają:

1) Z twierdzeniem zw. robotniczych, że jedynie wprowadzanie minimalnych ale wysokich zarobków dla różnych działów pracy na kopalniach będzie zbawiennym środkiem, gwarantującym wydajność robotników, zgodzić się nie można, doświadczenie bowiem, wykazało, iż po wprowadzeniu w listopadzie r. 1918-go 100% podwyżki zarobków, wydajność spadła do 30% i w ciągu 8 miesięcy podniosła się mniej więcej do 55% przedwojennej.

2) Twierdzenie przedstawicieli zw. zaw., że ogół robotników, pracujących na kopalniach, cierpi nędzę i niedostatek, nie jest zgodne z prawdą. Świadczą o tem liczby, zamieszczone w memorjale przemysłowców górniczych z d. 27 marca r. b., przedstawionym Ministerjum Przemysłu i Handlu, Pracy i Opieki Społecznej, Spraw Wewnętrznych i Spraw Wojskowych.

3) Zarządy kopalń pomimo to nie stoją na stanowisku, ażeby nie przyznać robotnikom podwyżek płacy. Przeciwnie oświadczeniem z dnia 15 sierpnia r. b. za Nr. 833 zostały zadeklarowane w jaknajbardziej lojalnej formie podwyżki w postaci premii od zwiększonego wydobywania. Zważywszy, że przedstawiciele zw. sami przyznawali możliwość podniesienia obecnej wydajności o 25%, a niewątpliwie w krótkim czasie wydajność ta okazałaby się jeszcze większą, zwyczajka zarobków obecnych podniosłaby się od 40 do 50%.

Motywy przedstawicieli zw. zaw. raz, że system premijowy jest przestarzałym systemem, dążącym do podniesienia wydajności, drugi raz, że go można wprowadzić dopiero za dwa lata, a zastosowanie go nie może mieć miejsca, gdyż zw. nie mają zaufania do uczciwości przemysłowców i Urzędu Górniczego, pomimo iż pan naczelnik Urzędu Górniczego w Dąbrowie na początku posiedzenia w d. 22 b. m., zaproponował dla sprawdzania wydajności utworzenie komisji, w której braliby udział w równej liczbie przedstawiciele przemysłowców i robotników, nie mogą być uważane za słuszne i za akt dobrej woli, konieczny przy układach. Niemniej musi być uznany za karygodny postępek teroru na szybie „Marja“ kop. węgla w Grodźcu, gdzie trzech robotnicy w sąsiedniej kopalni zmuszali do wygaszania kotła.

4) Niżej podpisani odrzucając żądania przedstawicieli zw. zaw. zwiększenia płac akordowych i dniówkowych bez realnej gwarancji podwyższenia wydajności, czynią to w poczuciu pełnej odpowiedzialności, gdyż chodzi im nie jedynie o egzystencję przemysłu węglowego, lecz działają w obronie organizacji pracy i w obronie gospodarki społecznej w Polsce.

Odpowiedzialności za ruinę tych czynników, stanowiących o państwowości Polski, przemysł węglowy w zagłębiu Dąbrowskiem na swoje barki nie weźmie, tak jak nie bierze odpowiedzialności za przyznanie podwyżek płacy robotnikom w dniu dzisiejszym przez Rząd za pośrednictwem p. Inspektora Pracy IV Okręgu, p. Lelewela.

Delegaci Rady Zjazdu przemysłowców górniczych w Dąbrowie.

Skarbiński, L. Pirszel, K. Srokowski“.

Wreszcie przedstawiciel Ministerjum Przemysłu i Handlu zaznaczył, że instrukcji swej władzy o takim zlikwidowaniu strejku nie posiada i wyjeżdża wieczorem do Warszawy, ażeby tam sprawę wyjaśnić.

Wobec powyższego przewodniczący komisji złożył oświadczenie, że swoją decyzję pierwotną zawiesza do czasu wyjaśnienia sprawy w Warszawie.

Powyższy możliwie treściwie i obiektywnie ujęty przebieg pertraktacji bez żadnych z naszej strony komentarzy podajemy do wiadomości, ażeby opinia publiczna nie była wprowadzoną w błąd przez nieścisłe przedstawienie sprawy.

Rada Zjazdu przemysłowców górniczych w Dąbrowie

Przewodniczący Skarbiński.

Dąbrowa d. 25 sierpnia r. 1919.

W kilka dni potem Rada Zjazdu zmuszona była ogłosić następujący

Komunikat II.

Z powodu ukazujących się w prasie różnorodnych artykułów o przyczynach bezrobocia na kopalniach węgla w zagłębiu Dąbrowskiem, jakie miało miejsce w b. m., jesteśmy zmuszeni w celu sprostowania przytoczyć bezsporne fakty i dane liczbowe.

Dnia 25 sierpnia r. b. w godzinach rannych otrzymaliśmy zawiadomienie, żeby delegaci Rady Zjazdu przemysłowców górniczych przybyli na godz. 12 m. 30 w południe do inspektora Pracy w Dąbrowie dla dalszego omówienia z komisją międzyministerjalną żądań robotników, strejkujących w kopalniach węgla w zagłębiu Dąbrowskiem. Komisja ta miała wznowić pertraktacje, przerwane wieczorem dnia 23 sierpnia r. b.

Delegaci nasi zastali przybyłych z Warszawy szefa Sekcji Górniczo-Hutniczej Ministerjum Przemysłu i Handlu oraz szefa Sekcji Pracy Ministerjum Ochrony Pracy i Opieki Społecznej i po wyjaśnieniu istoty sprawy zaznaczyli, że Rada Zjazdu pomimo wszystkie okoliczności musi utrzymać swoje oświadczenie, podyktowane do protokołu z dnia 23 sierpnia r. b., albowiem proponowana przez nią w celu podniesienia zarobków robotniczych premja od zwiększonej wydajności: 1) gwarantuje powiększenie ilości wydobywanego a tak bardzo Państwu i jego obywatelom potrzebnego węgla, 2) czyni

zbytecznem podniesienie cen sprzedażnych węgla lub też dokonywanie dopłat zarządom kopalń węgla przez Skarb Państwa i 3) wprowadza zdrową zasadę dodatkowego wynagrodzenia za więcej intensywną pracę. Pozatem delegaci nasi zwrócili uwagę na to, że taryfa najniższych płac dniówkowych, złożona przez przedstawicieli związków robotniczych, ułożona jest nieracjonalnie i obniży bezwzględnie wydajność robotników, pracujących akordowo, o ile nie będą poczynione pewne zastrzeżenia, wreszcie że taryfa ta jest na ogół za wysoka. W końcu delegaci nasi wyraźnie zaznaczyli, że jeżeli Komisja pojednawcza zakończy bezrobocie na zasadzie innych podwyżek płac w porównaniu z tymi, jakie zaproponowane zostały przez Radę Zjazdu w dniu 23 sierpnia r. b., wówczas Rada Zjazdu musi domagać się pisemnej gwarancji Rządu, że powstałe z tego tytułu straty będą zarządom kopalń zwrócone.

Po tych wyjaśnieniach delegaci nasi zwolnieni zostali od dalszej dyskusji i zawezwani byli dopiero na godzinę 8 m. 30 wieczorem.

Przez trzy godziny delegaci nasi oczekiwali w lokalu inspektora Pracy na wezwanie ich do obrad lub przynajmniej do wysłuchania postanowień komisji pojednawczej i dopiero o godzinie 11-ej m. 30 oświadczono im jedynie to, żeby przybyli nazajutrz o godzinie 11 przed południem. Przybywszy dnia 26-go sierpnia r. b. o wskazanej porze, delegaci nasi nie zastali już komisji pojednawczej; w inspektoracie Pracy w Dąbrowie oświadczono im, że członkowie komisji rządowej wyjechali w nocy do Warszawy i żadnej nie zostawili wiadomości dla delegatów Rady Zjazdu.

Tymczasem w dniu 26 sierpnia r. b. na kopalniach węgla odbywały się wiece robotników

górników	mk. 20	do 25
ładowaczy	13,50	15,50
pozostałej pomocy pod ziemią	10,50	12,50
maszynistów, palaczy, ślusarzy i t. p.	13,50	17,50
robotników niewykwalifikowanych	10,50	11,50

Oprócz tego świadczenia w naturze, jak deputat węgla, dopłaty do materiałów wybuchowych, oświetlenia, narzędzi, kasy chorych i do artykułów spożywczych wynoszą średnio mk. 9 fen. 27 na każdą dniówkę.

a) Górnika, który zarabia przeciętnie	mk. 22,50
+ świadczenia jak wyżej	9,27
+ utrzymanie szkół, ochron i t. p.	2,00 mk. 33,77

a w ciągu 300 dni roboczych
Mk. 10 131,00

b) Robotnika niewykwalifikowanego, który zarabia przeciętnie tylko mk. 11,00
+ jak wyżej „ 9,27
+ jak wyżej „ 2,00 22,27 mk.

strejkujących, którzy oświadczyli, że wszystkie złożone przez nich żądania zostały im przyznane i że wobec tego druga zmiana o godz. 2 po południu stawi się do pracy.

Położenie naszych delegatów było wobec tego nadzwyczaj trudne i fałszywe; nie mogli oni bowiem objaśnić swoich mocodawców o wynikach postanowień komisji rządowej, o których robotnicy byli jednak należycie poinformowani. Dopiero naczelnik Urzędu Górniczego w Dąbrowie odczytał im z notatek w formie wielce lakonicznej warunki umowy z robotnikami. Rzeczone warunki wymagają jednak zasadniczych wyjaśnień, aby zarządy kopalń nie były znów narażone na ponowne zatargi z robotnikami, a to tem bardziej, że warunki otrzymane przez naszych delegatów w Urzędzie Górniczym, różnią się znacznie od ogłoszonych przez związki robotnicze.

Zarządom kopalń węgla w zagłębiu Dąbrowskiem nie pozostaje zatem nic innego, jak czekać na nadesłanie przez komisję pojednawczą pełnego tekstu zawartej przez nią z robotnikami umowy.

Jednocześnie z powodu napaści w pewnym odłamie prasy na stanowisko przemysłowców węglowych w tej sprawie, Rada Zjazdu winna jest wyjaśnić opinii publicznej rzeczywiste warunki bytu robotników.

I. Zarobki przeciętne netto na dniówkę robotników na kopalniach węgla przy 8-godzinnym dniu pracy łącznie z czasem, potrzebnym na zjazd i wyjazd z kopalni, a w soboty przy 6-godzinnym dniu pracy, łącznie z premją za regularne uczęszczanie, dodatkiem drożyznianym i dodatkiem wojennym familijnym (socjalnym), wynosi za ostatnie 3 miesiące do wybuchu bezrobocia:

Wreszcie utrzymanie szkół, ochron, różnica kosztu mieszkania i oświetlenia wynosi mk. 2 na dniówkę.

Tym sposobem zarządy kopalń ponoszą następujące przeciętne koszta utrzymania rocznie na:

a w ciągu 300 dni roboczych
Mk. 6 681,00

II. Aprowizacja robotników i ich rodzin, dokonywana przez cały czas wojny, jak i dotąd, przez zarządy kopalń, stanowi znakomitą pomoc i

zapewnia robotnikom regularne i zupełnie wystarczające odżywianie. Poniżej zamieszczamy ilości,

ceny i koszt miesięczny artykułów spożywczych.

Nazwa artykułów	Ilość użytko- wych kalo- rji w 100 gr. żywności	M i e s i ę c z n i e						
		na 1 robotnika				na 1 członka rodziny		
		Cena 1 kg. Mk.	Klg.	Koszt zakupu Mk.	Użytko- wych kalorji	Klg.	Koszt zakupu Mk.	Użytko- wych kalorji
Mąka żytnia . . .	316,3	0,54	7,62	4,11	24 102,06	3,81	2,06	12 051,03
„ pszenna . . .	343,0	1,22	8,83	10,72	30 286,90	3,81	4,65	13 068,30
Kasza	338,5	0,90	1,62	1,46	5 483,70	1,12	1,01	3 791,20
Strączkowe . . .	262,5	3,66	1,91	6,99	5 013,75	1,20	4,39	3 150,00
Cukier	398,4	2,20	1,52	3,34	6 055,68	0,82	1,80	3 266,88
Sól	—	0,50	0,30	0,15	—	0,30	0,15	—
Ziemniaki	89,0	0,17	30,70	5,22	27 323,00	18,50	3,15	16 465,00
Mięso	159,8	3,78	1,64	6,20	2 620,72	0,61	2,31	974,73
Szmalce	884,9	10,98	1,12	12,30	9 910,88	0,80	8,73	7 089,20
Ogółem			55,26	50,49	110 796,69	30,97	28,30	59 846,39
Dziennie			1,84	1,68	3 693,22	1,03	0,91	1 994,88

Z powyższego zestawienia jest widocznem:

1) że robotnik otrzymuje dziennie około 3700 kalorji użytkowych w pożywieniu i miesięcznie płaci za 55,26 klg. artykułów spożywczych mk. 50,49

2) że członek rodziny otrzymuje około 2000 kalorji dziennie i płaci miesięcznie za 30,97 klg. mk. 28,30

3) biorąc pod uwagę, że na kopalniach węgla na jednego robotnika przypada przeciętnie 3 członków rodziny, koszt miesięczny środków spożywczych wynosi na 1 robotnika mk. 50,49

3 członków rodziny $28,30 \times 3 =$ „ 84,90

Ogółem mk. 135,39

III. Budżet przeciętny jednego robotnika wyraża się zatem w następujących liczbach:

1. Górnik otrzymuje średnio na dniówkę gotówkę Mk. 22,50, zatem miesięcznie licząc 25 dniówek roboczych mk. 562,50
koszt środków spożywczych dla przeciętnej rodziny wynosi „ 135,39

Pozostaje mu do dyspozycji miesięcznie mk. 427,11

2. Robotnik niewykwalifikowany zarabia na dniówkę średnio mk. 11 czyli miesięczn. mk. 275,00
koszt środków spożywczych, jak wyżej wynosi „ 135,39

Pozostaje mu do dyspozycji miesięcznie mk. 139,61

Z powyższego należy wprowadzić wniosek, że zarobki robotników na kopalniach węgla do wybuchu bezrobocia dawały mu możliwość kompletnego odżywiania siebie i rodzin oraz tyle jeszcze

przewyżki zarobków, że o nędzy i głodzie nie mogło być mowy.

IV. Wydajność. Powyżej wykazane zadawajace wyniki zarobkowo-budżetowe osiągane były przy wydajności pracy o tyle niedostatecznej, że można ją uważać za połowiczną. Znaczna poprawa materialnego położenia robotnika górniczego leżała zatem w jego mocy, gdyż przez zwiększenie wydajności swojej pracy i doprowadzenie jej do normalnej wysokości mógł on przy dotychczasowych płacach podnieść znacznie swe zarobki. Mimo to zarządy kopalń nie były przeciwne dalszemu podwyższeniu płac robotnikom, czyniły to jednak zależnem od zwiększonej wydajności pracy, proponując wprowadzenie specjalnych premji dla poszczególnych kategorii robotników.

Dla należytego oświetlenia tej sprawy, zamieszczamy poniżej zestawienie za rok 1913 i za pięć miesięcy r. b. z całego zagłębia Dąbrowskiego.

Rok	Wydobycie w tonnach	Liczba robotników	Wydajność na 1 dniówkę w tonnach
1913	6 873 587	20 682	1,07
1919 (5 miesięcy)	1 694 175	33 198	0,53

Liczyby powyższe same mówią za siebie, komentarze są zupełnie zbyteczne; liczba robotników w r. 1919-ym w stosunku do roku 1913-go wynosi 160%, a wydajność z 1,07 tonny spadła do 0,53 tonny czyli o 50%. Wobec tego propozycja nasza wprowadzenia premji od zwiększonej wydajności była najzupełniej uzasadniona.

Podane powyżej cyfry i liczby, które mogą być w każdym czasie sprawdzone przez czynniki miarodajne jak niemniej stanowisko przemysłowców węglowych, zajęte wobec bezrobocia, oraz wysunięte przez nich postulaty oddajemy pod sąd opinii publicznej, gdyż chodzi nam o wykazanie prawdy i słuszności.

Rada Zjazdu
przemysłowców górniczych

Przewodniczący

Skarbiński.

Dąbrowa, d. 27 sierpnia r. 1919.

Charakterystycznym objawem, towarzyszącym pertraktacjom, było bezrobocie, które zakończyło się po wyrażeniu przez przedstawicieli Rządu zasadniczej zgody na stawiane przez robotników żądania. Strejk ten nie był stosowany, jako broń ostateczna w razie nieprzyznania słusznych i koniecznych dla robotników żądań, lecz wywołany został w celu wytworzenia „sprzyjającej atmosfery” przy układach.

Osiągnięte w takich warunkach porozumienie nosi nazwę „umowy”, jakkolwiek nie odpowiada ono zasadniczym wymaganiom istotnej umowy, dla zawarcia której brakowało jednej ze stron, mianowicie przemysłowców.

Oryginalny tekst tego dokumentu brzmi, jak następuje:

Umowa

zawarta pomiędzy delegatami Rady Ministrów Rzeczypospolitej Polskiej a Związkami zawodowymi robotników przemysłu górniczego w Dąbrowie Górniczej.

Dnia 25 sierpnia r. 1919-go.

Z ramienia Rady Ministrów uczestniczyli:

Główny Inspektor Pracy i Szef Sekcji Ministerjum Pracy i Opieki Społecznej
inżynier *F. Sokal*

Szef Sekcji Górniczo-Hutniczej Ministerjum Przemysłu i Handlu

inżynier *S. Świętochowski*

Z ramienia Związków Zawodowych robotników przemysłu górniczego

Stańczyk, Kozub, Witkowicz, Małecki, Miodek, Walczakiewicz, Szyrowski i Kobus oraz poseł *Arciszewski*.

Z ramienia Polskich Związków Zawodowych:
Jędralski, Miedziński, Dubiński, Pietras, Kotala i Manik oraz poseł *Rajca*.

1. Wszelkie dodatki zostają włączone do zarobku, prócz premji za regularne wykonywanie pracy, dodatków rodzinnych i premji od wydajności pracy.
2. Wszystkie płace akordowe i dniówkowe zostają podwyższone o 30%.

3. Ustalone obecnie płace akordowe od wózka przy robotach filarowych oraz na chodnikach odbudowy zostają podwyższone o 30% i nie mogą być w żadnym wypadku obniżone.
4. Zarząd kopalni obowiązany jest ustalić i ogłosić podwyższone o 30% w stosunku do normy obecnej minimum płacy jednostkowej, stosowanej na chodnikach przewozowych, które w żadnym razie nie może być obniżone.
5. Zostaje wprowadzone powszechnie obowiązujące: gwarantowana dniówka dla poszczególnych kategorii i robotników dniówkowych w następującej wysokości:

A. Na dole.

Górnicy	17.00 mk.
Pomoc górników (ładowacze)	13.00 „
Obsługa szybów	10.50 „
Pomoc (ciskacze, podpinacze i inni)	9.50 „
Chłopcy poniżej lat 17-tu spinacze, kierowacze	8.00 „
Podsadzkowi robotnicy	12.00 „
„ „ przy mokrych podsadzkach	15.00 „
Cieśle i murarze	17.00 „

B. Na powierzchni.

Robotnicy placowi i wagowi	11.50 mk.
Kobiety	7.00 „
Chłopcy poniżej lat 17-tu	6.00 „
Stróże	8.00 „
Furmani	10.00 „
Elektromonterzy, ślusarze, tokarze, kowale, cieśle i stolarze	15.00 „
Pomocnicy wyżej wymienionych rzemieślników	9.50 „
Chłopcy terminatorzy, poniżej lat 17-tu	5.00 „
Maszyniści wyciągowi i turbinowi	18.00 „
„ pozostali	15.00 „
Palacze	12.00 „

Uwaga: Do powyższych płac minimalnych należy doliczać premje za regularne uczęszczanie, dodatki rodzinne i premje od wydajności pracy.

6. Gwarantowana dniówka przysługuje tym robotnikom akordowym, którzy, pracując normalnie, wskutek niekorzystnych warunków pracy nie osiągają wysokości tej dniówki. O ile zostaje stwierdzone przy współudziale męża zaufania robotników, że robotnik rozmyślnie obniża wydajność swej pracy, traci on prawo do gwarantowanej dniówki.
7. Robotnik akordowy, zatrudniony przy robotach dniówkowych, winien otrzymać przeciętny zarobek akordowy z miesiąca poprzedniego.
8. Umowa niniejsza obowiązuje od 1 sierpnia roku bieżącego do 1-go stycznia r. 1920.
9. Robotnicy gwarantują podniesienie wydajności kopalń o 25% w stosunku do średniej wydajności za czerwiec i lipiec roku bieżącego.

O ile warunek ten będzie dotrzymany umowa zostaje automatycznie przedłużona na dalsze 3 miesiące, w przeciwnym razie umowa podlega rewizji przed 15 października.

10. O ile nastąpi ogólne podwyższenie cen artykułów spożywczych, związki zawodowe robotników mają prawo zażądać rewizji umowy za dwutygodniowym uprzedzeniem. Takież prawo ma Rząd w razie ogólnej zniżki cen.
11. Narzędzia pracy jak kilofy, kłódki, klucze itp. powinny być bezpłatnie dostarczane i reparowane przez kopalnie,
12. Robotnicy otrzymują urlop płatny 7-miodniowy po roku pracy, dwutygodniowy po dwu latach.
13. Sprawy mieszkań, zapomóg w razie choroby i nieszczęśliwych wypadków, zapomóg dla wdów i sierot, jak również sprawa dostarczenia odzieży i obuwia będą przez rząd energicznie popierane.
14. Za czas strejku robotnicy otrzymują zwrot dodatkowej aprowizacji.
15. Prawa związków zawodowych, jako uznanych Dekretem z dnia 8 lutego r. 1919 za organizacje, reprezentujące interesy pracowników, winny być przestrzegane.
16. Mężowie zaufania robotników, wyznaczeni przez Związki zawodowe, winni być jako tacy uznawani. Kompetencje mężów zaufania będą określone przez Ustawę, bądź przez rozporządzenie rządowe. Do udziału w opracowaniu projektu Ustawy, względnie rozporządzenia rządowego powołani zostaną przedstawiciele Związków zawodowych.
17. Umowa niniejsza obejmuje wyłącznie kopalnie węgla żelaznego Dąbrowskiego i nie stosuje się do kopalń galmanu i rudy żelaznej. Sprawa uregulowania płac w tych kopalniach odracza się na dwa tygodnie od daty złożenia oddzielnych żądań.

Podpisy: Delegaci Rady Ministrów Rzeczypospolitej Polskiej:

Szef Sekcji i Główny Inspektor Pracy Ministerjum Pracy i Opieki Społecznej, *F. Sokal*

Szef Sekcji Górniczo-Hutniczej Ministerjum Przemysłu i Handlu, *St. Świętochowski*.

Za delegatów Związku Zawodowego robotników przemysłu górniczego:

Jan Stańczyk, sekretarz, *Michał Witkowski*, *Franciszek Małecki*.

Za delegatów z ramienia Polskich Związków Zawodowych:

Bolesław Jędralski, *B. Miedziński*.

Wyjaśnienia i uzupełnienia

umowy, zawartej pomiędzy delegatami Rady Ministrów Rzeczypospolitej Polskiej a Związkami Zawodowymi robotników górniczych w Dąbrowie Górniczej dnia 25 sierpnia r. 1919-go.

Do punktu umowy:

- 1-go. Pod wszelkimi dodatkami, które zostają zcalone z płacą zasadniczą, należy rozumieć dodatki odsetkowe. Premje oraz inne dodatki, dotyczące niektórych tylko kategorii robotników i specjalne tantiemy nie podlegają zcaleniu.

Nowa premja za regularne uczęszczanie do pracy obejmuje dawną premję za regularne uczęszczanie do pracy oraz dawny wojenny dodatek drożyzniano-rodzinny, związany z premją powyższą i wypłacaną będzie tym tylko robotnikom, którzy w ciągu miesiąca bez należytego usprawiedliwienia opuszcili nie więcej, niż 2 dniówki.

Wysokość tej nowej premji określa się, jak następuje:

Fenigów
na dniówkę

Dla chłopców i dziewczyn poniżej lat 17-tu	30
Dla kobiet bezdzietnych i dziewczyn powyżej lat 17-tu	40
Dla robotników nieżonatych	50
" " żonatych z 1 lub 2 dziećmi	60
Dla robotników żonatych z 3 lub 4 dziećmi	70
Dla robotników żonatych z więcej niż 4 dziećmi	80

Za należyte usprawiedliwienie uważać należy chorobę, oraz usprawiedliwione i zameldowane uprzednio urlopy. Opuszczone z tych powodów dni pracy nie pozbawiają robotnika prawa korzystania z premji powyższej.

Przerwa w pracy podczas strejku sierpniowego nie wpływa na wypłatę tejże premji.

Wymienione w umowie dodatki rodzinne oznaczają premję rodzinną (tak zwaną socjalną, wypłacaną jako dodatek dniówkowy, wynoszą one:

w markach

Dla chłopców i dziewcząt poniżej lat 17-tu	1.00
Dla kobiet bezdzietnych i dziewczyn powyżej lat 17-tu	1.20
Dla robotników nieżonatych	1.50
" " żonatych z 1 lub 2 dziećmi	1.80
Dla robotników żonatych z 3 lub 4 dziećmi	2.10
Dla robotników żonatych z więcej niż 4 dziećmi	2.30

Premja od wydajności pracy, jako obecnie nieistniejąca wypłacie nie podlega.

- 2-go. Podwyższe o 30% podlegają zcalone z do-

datkami odsetkowymi płace akordowe (ugodowe) i dniówkowe po potrąceniu od nich należności za materiały wybuchowe podług cen, ustalonych przez rozporządzenie pana Komisarza Nadzwyczajnego na powiat będziniński z dnia 1/VI r. 1919-go.

3-go i 4-go. W razie zmiany systemów i warunków pracy, wprowadzenia roboty mechanicznej zamiast ręcznej i zmiany stanu robót, mogą być ustalone nowe ceny akordowe (ugodowe), które w wyniku nie mogą dawać robotnikom zarobku niższego, niż przy poprzednim systemie i przy dawnych warunkach pracy.

5-go. Pomiędzy uwzględnionymi w umowie kategoriami robotników na powierzchni:

	w markach
Robotnicy placowi i wagowi . . .	11.50
Chłopcy poniżej lat 17-tu . . .	6.00
Ustanawia się dwie nowe kategorie pośrednie:	
Pomoc starsza na powierzchni . . .	10.00
„ młodsza „ . . .	8.50

Pod nazwą pomoc starsza na powierzchni należy rozumieć robotników, którzy pracują u właściciela danej kopalni więcej, niż 3 lata, lub w chwili przyjęcia do roboty mają ukończone 21 lat.

Pod nazwą pomoc młodsza na powierzchni należy rozumieć robotników, którzy żadnemu z obu przytoczonych warunków nie odpowiadają, a przekroczyli wiek lat 17-tu.

Wymienioną w umowie grupę robotników placowych i wagowych z płacą marek 11.50 rozumieć należy, jako wykwalifikowanych placowych i wagowych.

Do wymienionych kategorii „pomoc na dole” robotników dodać „koniarzy”.

Do wymienionych kategorii robotników „na powierzchni” kobiety dodać i dziewczyny powyżej lat 17-tu.

„Chłopcy poniżej lat 17-tu” dodać „po chłopcy” i dziewczyny.

Furmani. Do furmanów zalicza się robotników, którzy są stale zatrudnieni przy koniach (żywią, czyszczą i t. d.); pozostałych pracujących przy pomocy koni zaliczyć należy do odpowiedniej kategorii robotników na powierzchni.

Elektromonterzy, ślusarze, tokarze, kowale, cieśle i stolarze: po „cieśle” dodać „murarze”.

Pomiędzy tą kategorją robotników, a pomocnikami tychże ustanawia się grupę bardziej wykwalifikowanej pomocy warsztatowej z płacą 12 mk. 50 fen.

Maszyniści wyciągowi i turbinowi. Maszyniści wyciągowi są to maszyniści zajęci przy maszynach wyciągowych na szybach głównych. Maszyniści turbinowi są to maszyni-

ści, zajęci przy turbogeneratorach. Maszyniści pozostali są to maszyniści samodzielni przy innych maszynach głównych (pompy, kompresory i t. p.). Do powyższych kategorii dodać należy: obsługa różnych mechanizmów pomocniczych (kołowroty, pompy, małe wentylatory, wózki motorowe i t. p.) z płacą minimalną marek 9.50.

Robotnicy przy podsadzce mokrej. Pod nazwą tą należy rozumieć tylko zamulaczy, przestawiaczy, tamiarzy oraz robotników, zajętych przy układaniu rur, lecz nie przy czyszczeniu ścieków i pomocy dodanej, wymienionym kategorjom, którzy zaliczeni są do pomocy na dole.

Uwaga. Do powyższych płac minimalnych należy doliczać:

1. Nową premję za regularne uczęszczanie do pracy.

2. Premję rodzinną (tak zwaną socjalną), patrz wyjaśnienie do punktu 1-go.

7-go. Stosowanie przepisu, zawartego w tym punkcie, zaczyna obowiązywać z dniem 1-ym września r. 1919-go i to tylko w tym wypadku, gdy robotnik przechodzi z roboty akordowej (ugodowej) na robotę dniówkową z polecenia zarządu kopalni, a nie na własne życzenie.

Robotnik akordowy (ugodowy), który chwilowo zostaje zatrudniony w środku miesiąca, jako robotnik dniówkowy, otrzymuje wynagrodzenie dzienne w wysokości przeciętnego zarobku poprzedniego miesiąca.

Robotnik akordowy (ugodowy), który zostaje zatrudniony przy robocie dniówkowej od pierwszego dnia w miesiącu otrzymuje swoją gwarantowaną dniówkę (a nie przeciętny zarobek z poprzedniego miesiąca). W razie ukończenia roboty akordowej (ugodowej) wśród miesiąca robotnik akordowy (ugodowy) może być zatrudniony przy robocie dniówkowej i otrzymuje płacę w wysokości gwarantowanej dniówki.

9-go. Wydajność oblicza się na jednego robotnika i na jedną dniówkę, przyczem uwzględnia się wszystkie dniówki, przepracowane pod ziemią przez robotników kopalni i przedsiębiorców;

wszystkie te dniówki, które przepracowane zostały na powierzchni przez robotników i przedsiębiorców:

1. przy biegu kopalni
2. „ urządzeniach pomocniczych, związanych z eksploatacją
3. przy budowlach, które służą do rozszerzania lub przeróbki istniejących urządzeń.

Nie uwzględnia się przy obliczaniu wydajności:

1. Dniówek, przepracowanych na powierzchni przez robotników i przedsiębiorców:

- a) przy urządzeniach, niezwiązanych z eksploatacją kopalni,
- b) przy budowie nowych urządzeń samodzielnych.

2. Dniówek dozorców.

11-go. Kopalnie winny dostarczyć robotnikom bezpłatnie kompletów narzędzi, potrzebnych każdemu robotnikowi do wykonania pracy: lamp, karbidu, w ilościach wydawanych dotychczas, oraz kłódek z kluczami. Narzędzia, lampy i kłódki pozostają własnością kopalni i przy ustąpieniu robotnika z kopalni powinny być zwrócone; brakujące powinny być zapłacone przez robotnika. W razie zużycia się narzędzi robotnicy otrzymują nowe za zwrotem zużytych, otrzymanych poprzednio.

12-go. Udzielanie robotnikom urlopów ma na celu zapewnienie im podczas urlopu zupełnego wypoczynku. Robotnik więc nie powinien przyjmować w tym czasie innej płatnej roboty. O ile mimo to zostałoby stwierdzone, robotnik powinien jest zwrócić otrzymaną za czas urlopu zapłatę.

Kolejność i czas, w którym robotnicy mają korzystać z urlopu, zależą od zarządu kopalni, który reguluje je stosownie do potrzeb biegu prac kopalni.

Przy określeniu kolejności urlopów powinna być uwzględniona długość czasu zatrudnienia każdego robotnika w kopalni.

Urlop płatny 7-mio i 14-stodniowy udziela się raz w roku i nie może być dzielony. Płatę za czas urlopu jedno względnie dwutygodniowego otrzymuje robotnik w wysokości 6-cio lub 12-stodniowego zarobku według gwarantowanej dniówki, lub płacy minimalnej dniówkowej swojej kategorii z doliczeniem premji za regularne uczęszczanie do pracy i premji rodzinnej (tak zwanej socjalnej).

14-go. Za zakupioną przez robotników podczas ostatniego bezrobocia po cenach rynkowych żywność nie zwraca się nadwyżki cen ponad ceny kopalniane, lecz o ile robotnik, zgodnie z rozporządzeniem komisarza na powiat będziński nie otrzymał przypadającej na niego żywności, wówczas może ją otrzymać po cenach normalnych (kopalnianych).

16-go. Pod związkami zawodowymi, których przedstawiciele powołani zostaną do udziału w opracowaniu tego projektu, rozumieć należy

zarówno związki robotników, jak i przemysłowców.

Delegat upoważniony Rady Ministrów Rzeczypospolitej Polskiej, Szef Sekcji i Główny Inspektor Pracy Ministerjum Pracy i Opieki Społecznej

F. Sokal

Takimi torami potoczyła się pierwsza dla górnictwa polskiego „umowa” zbiorowa pomiędzy pracodawcami i robotnikami. Należy stwierdzić, że nowe warunki pracy i płacy określone zostały wbrew opinii przemysłowców, którzy bynajmniej nie dla interesów wyłącznie przedsiębiorstw, przez siebie reprezentowanych, lecz w imię organizowania na zdrowych podstawach życia gospodarczego odradzającego się kraju dążyli do osiągnięcia lepszej wydajności pracy, gdyż tą tylko drogą można było położyć kres stale wzmagającej się drożyznie. Jedynie większa intensywność pracy ludzkiej może obniżyć cenę wytworów, gdyż za jednakową lub bardzo nieznacznie podniesioną sumę kosztów wytwórczości otrzymuje się więcej przedmiotów pracy ludzkiej.

Przy osiągnięciu tego celu pomimo znacznie lepszej zapłaty robotnikom kopalnianym zbyt czynnem byłoby podniesienie cen węgla.

Robotnicy zasadniczo przeciwstawili się koncepcji przemysłowców i znaleźli całkowite poparcie swego stanowiska w Komisji Międzyministerjalnej. Polityka gospodarcza Rządu, uwydatniona przy załatwianiu umowy z dnia 25 sierpnia r. 1919 i stosowana we wszystkich innych dziedzinach życia, zbiera obecnie owoce. Drożyzna wzmagą się w sposób zastraszający; ciągle podnoszenie zarobków nie polepsza warunków bytu rzesz pracujących, gdyż dosłownie po upływie tygodni polepszone płace już okazują się zamałe. Konieczność wydawania nowych emisji banknotów państwowych obniża stale wartość waluty polskiej i zachodzi obawa, że w niedługim czasie cena zużytego papieru na banknot i zapłata za wykonanie tegoż będzie stanowiła poważną część nominalnej wartości drobnych banknotów.

Dalsze następstwa narzuconej przez Rząd przemysłowcom węglowym umowy z dnia 25 sierpnia r. 1919-go wniosły jednocześnie dezorganizację w wewnętrzny ustrój pracy na kopalniach węgla kamiennego. Jako rozwinięcie punktu 16-go umowy z dnia 25 sierpnia r. 1919-go, Ministerjum Pracy i Opieki Społecznej w dniu 10 grudnia r. 1919-go ogłosiło w Nr. 14-tym Dziennika Urzędowego powiatu Będzińskiego rozporządzenie o wprowadzeniu instytucji mężów zaufania robotników i komitetów kopalnianych w zagłębiu Dąbrowskiem oraz komisji rozjemczych do rozstrzygania spraw, wynikłych przy stosowaniu umowy z dnia 25 sierpnia r. 1919-go.

Rozporządzenie to zostało wydane z pominię-

ciem rygoru, zastrzeżonego w wyjaśnieniach i uzupełnieniach do umowy z dnia 25 sierpnia r. 1919-go, według którego do opracowania projektu tego rozporządzenia mieli być powołani zarówno robotnicy jak i przemysłowcy. Zdanie przemysłowców w tej sprawie nie było wzięte pod uwagę, a rozporządzenie odnośne brzmi w sposób następujący:

Rozporządzenie

Ministra Pracy i Opieki Społecznej o wprowadzeniu instytucji mężów zaufania robotników i komitetów kopalnianych w kopalniach zagłębia Dąbrowskiego oraz komisji rozjemczych do rozstrzygania spraw, wynikłych przy stosowaniu umowy z dn. 25 VIII 1919 roku.

Na podstawie umowy, zawartej w dniu 25 sierpnia r. 1919 pomiędzy delegatami Rady Ministrów Rzeczypospolitej Polskiej i Związkami Zawodowymi robotników przemysłu górnego postanawiam co następuje:

I. Mężowie zaufania.

Art. 1. Ogół robotników i robotnic w każdej kopalni wybiera na okres 6 miesięczny mężów zaufania od każdej rozpoczętej setki zatrudnionych w kopalni robotników i robotnic.

Art. 2. Każdy robotnik i robotnica głosuje na tytu kandydatów, ilu mężów zaufania przypada na daną kopalnię.

Art. 3. Wybory są bezpośrednie, tajne i proporcjonalne według systemu, przyjętego przy wyborach do Sejmu Ustawodawczego.

Art. 4. Bierne prawo wyborcze przysługuje tym robotnikom i robotnicom zatrudnionym w danej kopalni, którzy w chwili wyborów ukończyli 21 lat.

Art. 5. Wyborami kierują Zarządy Związków Zawodowych robotników przemysłu górnego, wyłaniając wspólną Komisję Wyborczą.

Art. 6. Mężowie zaufania są organami pomocniczymi komitetów kopalnianych.

Art. 7. Zadaniem mężów zaufania jest:

- 1) pośredniczyć pomiędzy robotnikami swej kopalni, a komitetem kopalnianym we wszystkich wypadkach sporów i nieporozumień, powstałych z Zarządem kopalni;
- 2) donosić komitetowi kopalnianemu o wszystkich zauważonych przyczynach obniżenia się wydajności pracy;
- 3) czuwać nad prawidłowością i intensywnością pracy w kopalni;
- 4) w razie powołania na członka komitetu kopalnianego wypełniać jego obowiązki.

Art. 8. Mężowie zaufania za swe czynności wynagrodzenia nie pobierają.

II. Komitety Kopalniane.

Art. 9. Po dokonaniu w kopalni każdorazowych wyborów zarządy związków zawodowych wy-

znaczają z pomiędzy mężów zaufania jako członków komitetów kopalnianych:

- 1) jednego o ile kopalnia zatrudnia nie więcej niż 100 robotników
- 2) dwóch o ile kopalnia zatrudnia od 100 — 300 robotników
- 3) trzech o ile kopalnia zatrudnia od 300 — 500 robotników
- 4) czterech o ile kopalnia zatrudnia więcej niż 500 robotników.

Art. 10. Zarządom związków zawodowych przysługuje prawo odwołania członka komitetu kopalnianego i wyznaczenie na jego miejsce następcy z uwzględnieniem art. 9 i 11 przepisów niniejszych.

Art. 11. Przy wyznaczaniu członków komitetów kopalnianych z pośród mężów zaufania, wybranych z różnych list kandydatów, obowiązuje zasada proporcjonalności, przyjęta przy wyborach do Sejmu Ustawodawczego.

Uwaga. W razie choroby lub ustąpienia członka komitetu kopalnianego zostaje w wyżej wskazany sposób wyznaczony jego czasowy lub stały zastępca. W razie braku kandydata, zarządza się nowe wybory mężów zaufania.

Art. 12. Członkowie komitetu kopalnianego dzielą swe czynności pomiędzy siebie na podstawie wzajemnego porozumienia.

Art. 13. Do czynności komitetu kopalnianego należą:

- 1) uczestniczyć w rozważaniu wszelkich spraw, zgłaszanych przez mężów zaufania kopalni;
- 2) w razie wyznaczenia na członka komisji rozjemczej wypełniać jego obowiązki;
- 3) pośredniczyć w zatargach i nieporozumieniach, powstałych pomiędzy zarządem danej kopalni i robotnikami oraz w razie niemożności polubownego załatwienia tych zatargów zawiadamiać o tem zarządy związków zawodowych;
- 4) komunikować zarządowi kopalni o brakach w urządzeniach technicznych i administracji kopalni ze względu na wzmożoną wydajność i bezpieczeństwo pracy;
- 5) czuwać nad należytą aprowizacją robotników przez:
 - a) uczestniczenie w kontroli nad jakością i ilością artykułów spożywczych i pierwszej potrzeby, dostarczanych na użytek robotników danej kopalni;
 - b) komunikowanie zarządowi kopalni potrzeb i życzeń robotników dotyczących aprowizacji;
 - c) czuwanie nad sprawiedliwym podziałem aprowizacji pomiędzy robotnikami;
 - d) współdziałanie w sporządzaniu rejestracji osób, uprawnionych do korzystania z aprowizacji kopalnianej.

Art. 14. Każdy członek komitetu kopalnianego pobiera od zarządu kopalni wynagrodzenie

dziennie w wysokości swego przeciętnego zarobku dziennego w ciągu ostatniego przepracowanego miesiąca, wraz z premją za regularne uczęszczanie do pracy i premją rodzinną (tak zwaną socjalną). Członkowie komitetu kopalnianego korzystają z aprowizacji kopalnianej narówni z ogółem robotników; poza tem nie przysługuje im prawo do żądania żadnych innych świadczeń od zarządów kopalni.

III. Komisje Rozjemcze

1. Skład Komisji.

Art. 15. Komisja składa się: z przedstawiciela Ministerjum Pracy i Opieki Społecznej jako przewodniczącego, dwóch członków stałych i dwóch członków niestałych.

Art. 16. Członkami stałymi są:

- a) przedstawiciel Rady Zjazdu przemysłowców górniczych w Dąbrowie Górniczej;
- b) przedstawiciel Związków Zawodowych Robotników Przemysłu Górniczego zagłębia Dąbrowskiego.

Art. 17. Członkami niestałymi są:

- a) przedstawiciel zarządu kopalni, której dotyczy rozpatrywana sprawa;
- b) przedstawiciel robotników tejże kopalni z pośród komitetu kopalnianego.

2. Czynności Komisji.

Art. 18. Komisja w składzie członków stałych pod przewodnictwem przedstawiciela Ministerjum Pracy i Opieki Społecznej zbiera się raz na tydzień w sobotę i rozpatruje sprawy, które wpłynęły bądź od Rady Zjazdu przemysłowców górniczych, bądź od Związków Zawodowych przemysłu górniczego i jeśli zajdzie tego potrzeba, wyznacza dzień i godzinę do rozpatrzenia sprawy na miejscu.

Art. 19. Przy rozpatrywaniu sprawy na miejscu powyższy skład Komisji winien być uzupełniony przez powołanie członków niestałych, wymienionych w art. 3.

Art. 20. Do kompetencji Komisji należy rozpatrywanie i rozstrzyganie wszelkich nieporozumień i zatargów, powstałych pomiędzy robotnikami przemysłu górniczego w zagłębiu Dąbrowskiem i zarządami kopalń na tle stosowania umowy z dnia 25 sierpnia r. 1919, a w szczególności:

- a) rozpatrywanie i rozstrzyganie wątpliwości sporów, powstałych przy stosowaniu art. 6 Umowy (przyznanie robotnikowi akordowemu dniówki gwarantowanej);
- b) rozpatrzenie sprawy, wynikającej z art. 9 Umowy (zobowiązanie się robotników do podniesienia wydajności pracy o 25% i wydanie w tej sprawie swej opinii);

- c) wydawanie opinii w sprawach, objętych przez art. 10 Umowy (rewizja Umowy w razie wzrostu lub spadku cen artykułów pierwszej potrzeby).

Art. 21. Postanowienia Komisji zapadają większością głosów; w razie równości głosów rozstrzyga przewodniczący.

Art. 22. Rozporządzenie niniejsze wchodzi w życie z dniem ogłoszenia.

Minister Pracy i Opieki Społecznej:

A. Prystor.

W założeniu słuszna zasada utworzenia legalnego przedstawicielstwa robotników została wskutek rozporządzenia powyższego wypaczona. Drobne uchybienie przepisowe przy organizowaniu wyborów mężów zaufania, oddające według artykułu 5-go Zarządom Związków Zawodowych robotników przemysłu górniczego kierownictwo wyborów, w praktyce doprowadziło do zupełnego zlekceważenia artykułu 3-go rozporządzenia i całą akcję wyborczą sprowadziło do roli wewnętrznej formalności w łonie partii politycznej, ekspozyturą której są Związki Zawodowe robotników przemysłu górniczego. Wyborów mężów zaufania właściwie nie było, a komitety kopalniane powstały drogą nominacji i bynajmniej nie są oną wyrazicielami opinii rzesz robotniczych.

W ten sposób powstałe komitety kopalniane nie zadowolili się wyznaczonym im zakresem czynności, określonych w artykule 13-tym, lecz poczuły się w charakterze kontrolerów kopalnianych, uprawnionych do wglądania do rozporządzeń administracji kopalni. Nie ograniczyły się one do roli pośredników pomiędzy robotnikami i zarządami kopalń, lecz raczej były przyczyną sprawczą wielu nieporozumień i zatargów.

Komisje rozjemcze, jako ciało, mające jedynie za zadanie rozstrzygać spory, powstałe na tle umowy z dnia 25 sierpnia r. 1919-go, straciły swą aktualność z chwilą wyekspirowania tej umowy, co nastąpiło w dniu 1 kwietnia r. 1920 i od chwili wydania rozporządzenia z d. 10 grudnia r. 1919-go nie zdążyły zorganizować się, tem więcej, że istotnej potrzeby ich istnienia nie było.

Wszystkie wspomniane powyżej instytucje, oczywiście, potrzebne są dla należytego postawienia sprawy przedstawicielstwa robotniczego, lecz tego rodzaju sprawy nie powinny być załatwiane drogą rozporządzenia administracyjnego, lecz zapomocą uchwalonej przez Sejm ustawy.

Umowa z dnia 25 sierpnia r. 1919-go nie została wymówiona przed pierwszym styczniem r. 1920-go, samoczynnie przeto została przedłużona do dnia 1 kwietnia r. 1920-go.

(d. n.).

Julian Hofman

Przemysł węglowy w b. Królestwie Polskiem w lutym r. 1920-go.

Węgiel kamienny. W lutym roku 1920-go wydobyte węgla kamiennego w b. Królestwie Polskiem było następujące:

Nazwa kopalni	Właściciel lub dzierżawca	Rok 1919		Rok 1920		W r. 1920 wydobyto węgla więcej (+) albo mniej (—), niż w r. 1919			
		Luty	Od począt- ku roku do 28 lutego	Luty	Od począt- ku roku do 29 lutego	Luty		Od początku roku do końca lutego	
		Centnarów metrycznych				0	0	Centr. metr.	0
Niwka . . .	Tow. Sosnowieckie	187 214	399 767	179 390	385 719	— 7 824	— 4	— 14 048	— 4
Klimontów I . . .	" "	120 332	243 984	124 628	274 649	+ 4 296	+ 3	+ 30 665	+ 12
Klimontów II . . .	" "			186	492	+ 186	—	+ 492	—
Mortimer . . .	" "	147 742	302 883	113 679	224 779	— 34 063	— 23	— 78 104	— 26
Milowice . . .	" "	289 102	592 790	327 575	674 576	+ 38 473	+ 13	+ 81 786	+ 14
Modrzejów . . .	" "			8 028	18 618	+ 8 028	—	+ 18 618	—
Saturn . . .	" Saturn	280 139	547 332	350 011	745 473	+ 69 872	+ 25	+ 198 141	+ 36
Jowisz . . .	" "	138 131	264 123	262 441	499 997	+ 124 310	+ 90	+ 235 874	+ 89
Kazimierz . . .	" Warszawskie	397 950	818 650	572 600	1 113 306	+ 174 650	+ 44	+ 294 656	+ 36
Jakób . . .	" "								
Hr. Renard . . .	" Hrabia Renard	352 893	720 293	431 367	916 144	+ 78 474	+ 22	+ 195 851	+ 27
Andrzej II . . .	" "	22 415	52 256	14 418	32 893	— 7 997	— 36	— 19 363	— 37
Paryż . . .	" Francusko-Włoskie	259 982	541 293	364 941	696 650	+ 104 959	+ 40	+ 155 357	+ 29
Koszelew . . .	" "								
Czeladź . . .	" Czeladzkie	308 947	623 527	355 725	763 685	+ 46 778	+ 15	+ 140 158	+ 22
Grodziec II . . .	" Grodzieckie	193 920	377 064	253 422	571 464	+ 59 502	+ 31	+ 194 400	+ 51
Flora . . .	" Flora	188 610	379 110	186 525	384 550	+ 2 085	+ 1	+ 5 440	+ 1
Franciszek . . .	" "	3 633	6 962	—	—	— 3 633	— 100	— 6 962	— 100
Reden . . .	" Francusko-Rosyjskie	152 273	315 748	182 828	385 117	+ 30 555	+ 20	+ 69 369	+ 22
Antoni . . .	" Łagisza	46 845	100 972	67 256	131 490	+ 20 411	+ 43	+ 30 518	+ 30
Halina . . .	Dzierż. Malinowski i Ska	20 969	43 233	35 386	79 149	+ 14 417	+ 69	+ 35 916	+ 83
Orion . . .	" M. Mejtis	37 805	72 435	44 177	92 882	+ 6 372	+ 17	+ 20 447	+ 28
Grodziec I . . .	St. Ciechanowski	32 353	59 820	20 462	48 553	— 11 891	— 37	— 11 267	— 19
Stanisław . . .	Dzierż. St. Hilczyński	33 331	66 587	29 066	57 665	+ 4 265	+ 13	+ 8 922	+ 13
Józef I . . .	" K. Kostecki i S-ka	12 268	24 963	13 720	28 406	+ 1 452	+ 12	+ 3 443	+ 14
Józef II . . .	" P. Wejtkowa	3 770	7 935	22 614	36 374	+ 18 844	+ 500	+ 28 439	+ 358
Wańczyków . . .	" T. Polaczek	7 400	13 804	1 588	3 240	+ 5 812	+ 78	+ 10 564	+ 76
Helena . . .	" S. Szonert i J. Trepka	14 640	28 530	31 308	53 148	+ 16 668	+ 114	+ 24 618	+ 86
Porąbka . . .	" Stanisław Pawłowski	4 864	13 360	6 858	13 096	+ 1 994	+ 41	+ 264	+ 2
Karol . . .	" Rechnic	3 440	6 382	5 194	10 484	+ 1 754	+ 51	+ 4 102	+ 64
Mikołaj . . .	" L. i J. Wartakowie	2 236	4 435	2 310	4 530	+ 74	+ 3	+ 95	+ 2
Alwina I . . .	" J. Rydzewski	12 660	28 298	12 180	27 813	— 480	— 4	— 485	— 2
Zdzisław . . .	" J. Karniewski i Z. Rudolf	—	—	2 844	5 057	+ 2 844	—	+ 5 057	—
Lilit . . .	" Henryk Koralewski	5 325	9 940	20 723	39 015	+ 15 398	+ 289	+ 29 075	+ 292
Hieronim . . .	" J. Winnicki	7 305	13 076	3 438	11 117	+ 3 867	+ 53	+ 1 959	+ 15
Alwina II . . .	" Jakób Czapski	12 115	20 867	11 004	23 217	+ 1 111	+ 9	+ 2 350	+ 11
Kuźnica . . .	" B. Meyer	25 038	45 729	20 721	40 397	+ 4 317	+ 17	+ 5 332	+ 12
Wilhelmina II . . .	" H. Priwer	14 865	33 880	2 737	12 720	— 12 128	— 82	— 21 160	— 62
Fryderyka . . .	" "	14 020	34 359	4 224	13 217	+ 9 796	+ 70	+ 21 142	+ 62
Bory . . .	" "	5 233	10 299	2 658	8 566	+ 2 575	+ 25	+ 1 733	+ 17
Lech . . .	" J. Szperling	3 836	7 731	8 784	18 054	+ 4 948	+ 129	+ 10 323	+ 133
Irena . . .	" Piwowar i S-ka	18 718	42 525	44 051	70 742	+ 25 333	+ 135	+ 28 217	+ 66
Aleksandra . . .	" Knothe i Przedpełski	25 404	50 652	28 044	73 193	+ 2 640	+ 10	+ 22 541	+ 44
Staszyc . . .	" "	19 164	39 798	28 355	64 187	+ 9 191	+ 48	+ 24 389	+ 61
Jarosław . . .	" "	6 542	13 290	6 496	11 005	+ 46	+ 1	+ 2 285	+ 17
Jadwiga . . .	" S. Rechnic	36 249	80 428	51 832	102 969	+ 15 583	+ 43	+ 22 541	+ 28
Barbara . . .	" W. Modzelewski	4 434	10 015	3 505	4 105	+ 929	+ 21	+ 5 910	+ 59
Adela . . .	" Z. Zwoliński	—	—	4 474	8 954	+ 4 474	—	+ 8 954	—
Szyb Nr. 34 . . .	Two kopalni węgla w Łagiszy	1 309	2 224	3 371	6 937	+ 2 062	+ 157	+ 4 713	+ 212
Tadeusz . . .	Dzierż. Zychiewicz	14 166	17 207	—	—	— 14 166	— 100	— 17 207	— 100
Kołataj . . .	" H. Priwer	—	—	948	948	+ 948	—	+ 948	—
	" Niczewski	—	—	—	—	—	—	—	—
Razem . . .		3 489 587	7 088 556	4 268 092	8 789 342	+ 778 505	+ 22	+ 1700786	+ 24

Podług gatunków wydobycie węgla kamiennego w lutym roku 1920-go wynosiło:

gatunki grube	1 795 461	centnarów metrycznych, czyli	42,07%	wydobycia
„ średnie	739 741	„	17,33	„
„ drobne	1 395 601	„	32,70	„
węgiel niesortowany	337 289	„	7,90	„

Razem . 4 268 092 centnarów metrycznych, czyli 100,00% wydobywania

W dniu 1-go lutego roku 1920-go pozostałość wydobytego węgla kamiennego

na kopalniach wynosiła 507 380 cent. metr.

W przeciągu lutego roku 1920-go złożono na zapas węgla kamiennego 51 303 „ „

„ „ „ „ wzięto z zapasu „ „ 120 995 „ „

W dniu 29-go lutego roku 1920-go pozostałość wydobytego węgla kamiennego

na kopalniach wynosiła 437 688 cent. metr.

Rozchód węgla kamiennego w lutym roku 1920-go był następujący:

a) Sprzedaż węgla.

Rodzaj sprzedaży	Gatunki grube		Gatunki średnie		Gatunki drobne		Węgiel niesortowany		Razem	
	centnary metrycz.	% sprzedaży	centnary metrycz.	% sprzedaży	centnary metrycz.	% sprzedaży	centnary metrycz.	% sprzedaży	centnary metrycz.	% sprzedaży
Sprzedano na kopalni	60 131	3,44	44 287	7,56	63 876	6,74	40 198	12,20	208 492	5,77
Wysyłka drogami żelaznymi zakładom własnym	10 199	0,58	14 514	2,48	29 315	3,09	58 203	17,67	112 231	3,11
Wysyłka drogami żelaznymi odbiorcom obcym	1 676 857	95,98	526 723	89,96	854 064	90,04	231 001	70,13	3 288 645	91,08
Wysyłka drogą wodną	—	—	—	—	1 266	0,13	—	—	1 266	0,04
Razem	1 747 187	100,00	585 524	100,00	948 521	100,00	329 402	100,00	3 610 634	100,00

b) Rozchód węgla na potrzeby własne.

Rodzaj rozchodu na potrzeby własne	Gatunki grube		Gatunki średnie		Gatunki drobne		Węgiel niesortowany		Razem	
	centnary metrycz.	% rozchodu na potrzeby własne	centnary metrycz.	% rozchodu na potrzeby własne	centnary metrycz.	% rozchodu na potrzeby własne	centnary metrycz.	% rozchodu na potrzeby własne	centnary metrycz.	% rozchodu na potrzeby własne
Opał mieszkań pracujących i postronnych oraz domów zbiorowych i zabudowań kopalnianych	52 563	77,73	147 957	90,53	14 712	3,07	4 088	23,56	219 320	30,16
Opalanie kotłów parowych	5 880	8,70	9 322	5,70	461 547	96,41	12 991	74,89	489 740	67,35
Wydano częściowo na różne inne potrzeby	9 177	13,57	6 155	3,77	2 490	0,52	68	0,39	17 890	2,46
Wysłano drogami żelaznymi na różne inne potrzeby	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Skreślono węgiel, który stracił wartość	—	—	—	—	—	—	200	1,16	200	0,03
Razem	67 620	100,00	163 434	100,00	478 749	100,00	17 347	100,00	727 150	100,00

c) Rozchód ogólny.

Rodzaj rozchodu	Gatunki grube		Gatunki średnie		Gatunki drobne		Węgiel niesortowany		Razem	
	centnary metrycz.	% rozchodu	centnary metrycz.	% rozchodu	centnary metrycz.	% rozchodu	centnary metrycz.	% rozchodu	centnary metrycz.	% rozchodu
Sprzedaż	1 747 187	96,27	585 524	78,18	948 521	66,46	329 402	95,00	3 610 634	83,24
Rozchód na potrzeby własne	67 620	3,73	163 434	21,82	478 749	33,54	17 347	5,00	727 150	16,76
Razem	1 814 807	100,00	748 958	100,00	1 427 270	100,00	346 749	100,00	4 337 784	100,00
W stosunku do wydobywania	101,07%	—	101,24%	—	102,27%	—	102,80%	—	101,64%	—

Wysyłka węgla drogami żelaznemi.

Kierunek wysyłki	Gatunki grube		Gatunki średnie		Gatunki drobne		Węgiel niesortowany		Razem	
	centr. metr.	$\frac{0}{10}$ sprzedaży	centr. metr.	$\frac{0}{10}$ sprzedaży	centr. metr.	$\frac{0}{10}$ sprzedaży	centr. metr.	$\frac{0}{10}$ sprzedaży	centr. metr.	$\frac{0}{10}$ sprzedaży
W kraju	1 670 324	—	537 903	—	834 792	—	280 737	—	3 323 756	—
$\frac{0}{10}$ wysyłki drogami żelaznemi	99,01 $\frac{0}{10}$	—	99,38 $\frac{0}{10}$	—	94,50 $\frac{0}{10}$	—	97,07 $\frac{0}{10}$	—	97,73 $\frac{0}{10}$	—
Za granicę	16 732	0,96	3 334	0,57	48 587	5,12	8 467	2,57	77 120	2,14
Ogółem	1 687 056	—	541 237	—	883 379	—	289 204	—	3 400 876	—
W stosunku do rozchodu ogólnego	92,96 $\frac{0}{10}$	—	72,27 $\frac{0}{10}$	—	61,89 $\frac{0}{10}$	—	83,40 $\frac{0}{10}$	—	78,40 $\frac{0}{10}$	—

Wysyłka węgla drogą wodną.

Kierunek wysyłki	Gatunki grube		Gatunki średnie		Gatunki drobne		Węgiel niesortowany		Razem	
	centr. metr.	$\frac{0}{10}$ sprzedaży	centr. metr.	$\frac{0}{10}$ sprzedaży	centr. metr.	$\frac{0}{10}$ sprzedaży	centr. metr.	$\frac{0}{10}$ sprzedaży	centr. metr.	$\frac{0}{10}$ sprzedaży
W kraju	—	—	—	—	1 266	0,13	—	—	1 266	0,04
Za granicę	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Razem	—	—	—	—	1 266	0,13	—	—	1 266	0,04

Wydobycie, rozchód i zapasy węgla kamiennego w okresie rocznym i w latach ubiegłych (centr. metr.).

Miesiąc i okresy	Rok	Wydobycie	R o z c h ó d						Zapasy w końcu mie- siąca lub okresu
			S p r z e d a ż			Na potrzeby własne	Wogóle		
			Wogóle	W t e j l i c z b i e					
				W kraju	Za granicę	W kier.niezn.			
Marzec . . .	1919	2 801 554	2 370 922	2 358 365	12 557	—	620 204	2 991 126	787 755
Kwiecień . .	„	3 575 869	2 994 577	2 980 150	14 427	—	651 828	3 646 405	717 219
Maj	„	3 565 397	2 913 818	2 883 261	30 557	—	638 408	3 552 226	709 171
Czerwiec . .	„	3 643 407	3 212 738	3 160 117	52 621	—	575 734	3 788 472	564 106
Lipiec . . .	„	4 559 508	3 875 499	3 839 613	35 886	—	650 315	4 525 814	597 800
Sierpień . .	„	2 773 319	2 505 056	2 468 615	36 441	—	526 008	3 031 064	340 055
Wrzesień . .	„	4 532 435	3 779 830	3 705 424	74 406	—	643 633	4 423 463	448 966
Październik .	„	4 859 111	3 443 505	3 349 049	94 456	—	699 321	4 142 826	1 165 251
Listopad . .	„	4 520 295	4 088 111	3 994 498	93 613	—	703 390	4 791 501	894 045
Grudzień . .	„	4 183 101	3 711 813	3 517 273	194 540	—	774 576	4 486 389	590 757
Styczeń . . .	1920	4 521 250	3 822 138	3 769 880	52 258	—	782 489	4 604 627	507 380
Luty	„	4 268 092	3 610 634	3 533 514	77 120	—	727 159	4 337 784	437 688
„	1919	3 489 587	2 689 146	2 678 142	11 004	—	650 383	3 339 529	984 058
„	1918	3 880 380	3 267 552	1 739 786	30 311	1 497 455	570 095	3 837 647	791 938
„	1917	4 098 953	3 733 575	2 087 977	195 395	1 450 203	576 794	4 310 369	815 857
„	1916	4 144 332	3 720 646	1 909 310	143 940	1 667 396	519 185	4 239 831	427 278
Za 2 miesiące	1920	8 789 342	7 432 772	7 303 394	129 378	—	1 509 639	8 942 411	437 688
„	1919	7 088 556	5 412 357	5 395 088	17 269	—	1 350 236	6 762 593	984 058
„	1918	7 842 876	7 015 520	3 767 128	82 212	3 166 180	1 229 293	8 244 813	791 938
„	1917	8 487 952	7 545 350	3 869 083	447 048	3 229 199	1 201 180	8 746 510	815 857
„	1916	8 150 611	7 299 314	3 599 949	315 515	3 383 850	1 042 138	8 341 452	427 278

Dostawa węgla kamiennego dla użytku dróg żelaznych w okresie rocznym.

Miesiące	Rok	Gatunki grube		Gatunki średnie		Gatunki drobne		Węgiel niesortowany		Razem	
		centr. metr.	$\frac{0}{0}$ sprzedaży	centr. metr.	$\frac{0}{0}$ sprzedaży	centr. metr.	$\frac{0}{0}$ sprzedaży	centr. metr.	$\frac{0}{0}$ sprzedaży	centr. metr.	$\frac{0}{0}$ sprzedaży
Marzec	1919	509 392	45,43	69 148	12,25	13 517	3,07	18 952	7,84	611 009	25,77
Kwiecień	"	563 341	37,75	39 677	5,68	22 315	4,56	12 495	3,98	637 828	21,30
Maj	"	572 136	40,99	166 244	24,59	35 197	6,22	12 633	4,57	786 210	26,98
Czerwiec	"	600 727	39,60	151 947	21,95	87 582	12,82	19 786	6,17	860 042	26,77
Lipiec	"	635 383	35,32	207 906	25,86	27 998	3,26	27 987	6,75	899 274	23,20
Sierpień	"	311 809	27,25	90 397	15,61	12 100	2,45	15 098	5,25	429 404	17,11
Wrzesień	"	508 834	28,67	115 562	13,70	13 433	1,90	25 426	5,61	663 255	17,55
Październik	"	538 100	33,20	136 552	16,94	2 525	0,43	43 667	10,27	720 844	20,93
Listopad	"	667 902	34,02	125 355	17,36	40 623	4,03	35 791	9,06	869 671	21,27
Grudzień	"	683 541	38,67	119 394	17,62	52 908	5,68	18 713	5,58	874 556	23,56
Styczeń	1920	801 463	42,69	96 697	14,88	101 629	10,67	54 177	15,79	1 053 966	27,58
Luty	"	790 247	45,13	117 048	19,99	106 994	11,28	50 480	15,32	1 064 769	29,49
Za 2 miesiące	"	1 591 710	—	213 745	—	208 623	—	104 657	—	2 118 735	—

Brykiety z węgla kamiennego. W lutym r. 1920 sprzedano na kopalniach 0 centr. metr. brykietów; wysłano drogami żelaznymi 0 centr. metr.; razem sprzedano 0 centr. metr. brykietów. Na opał mieszkań oraz zabudowań kopalnianych wy-

dano 0 ctr. metr., na opalanie kotłów parowych 60 ctr. metr., razem rozchodowano na potrzeby własne 60 centr. metr. brykietów. Rozchód ogólny brykietów w lutym r. 1920 wynosił 60 ctr. mtr.

Węgiel brunatny. W lutym roku 1920-go wydobyte węgla brunatnego w b. Królestwie Polskim było następujące:

Nazwa kopalni	Właściciel lub dzierżawca	Rok 1919		Rok 1920		W r. 1920 wydobyto węgla więcej (+) albo mniej (—), niż w r. 1919			
		Luty	Od począt- ku roku do 28 lutego	Luty	Od począt- ku roku do 29 lutego	Luty		Odpoczątku rok do końca lutego	
		Centnarów metrycznych				$\frac{0}{0}$		Ctr. metr.	$\frac{0}{0}$
Zygmunt	T-wo Poręba	63 200	118 266	62 340	128 790	— 860	— 1	+ 10 524	+ 9
Ludwika	J. Mejer i S-ka	24 733	46 992	30 177	58 703	+ 5 444	+ 20	+ 11 711	+ 25
Kamilla	I. Jungster	36 304	65 631	37 078	76 546	+ 744	+ 2	+ 10 915	+ 17
Teodor	T-wo Pabianickie	6 071	14 129	13 357	32 480	+ 7 286	+ 120	+ 18 351	+ 130
Gustaw	T-wo Sosn. fabr. rur i żel.	12 524	21 466	8 950	19 851	+ 3 574	+ 29	+ 1 615	+ 8
Wysoka	T-wo Wysoka	8 613	22 646	16 078	31 552	+ 7 465	+ 87	+ 8 906	+ 39
Nierada	Z. Szczotkowski i S-ka	13 761	26 942	8 552	21 205	+ 5 209	+ 38	+ 5 737	+ 21
Łośnice	Szule i Miciński	5 296	10 170	16 338	30 066	+ 11 042	+ 208	+ 19 896	+ 196
Niwa	M. Weitzen	2 989	6 441	1 646	4 596	+ 1 343	+ 50	+ 1 845	+ 29
Łazy	F. Orman	5 410	10 600	9 584	18 355	+ 4 174	+ 77	+ 7 755	+ 73
Hanna	B-cia Bauerertiz	—	9 840	—	—	—	—	+ 9 840	+ 100
Izabella	I. Jungster i S-ka	10 330	10 330	—	—	+ 10 330	+ 100	+ 10 330	+ 100
Razem		189 231	363 453	204 100	422 144	+ 14 869	+ 8	+ 58 691	+ 16

Podług gatunków wydobyte węgla brunatnego w lutym r. 1920 było następujące: gatunki grube 9012 ctr. mtr. (4,41%), gatunki średnie 614 ctr. metr. (0,30%), gatunki drobne 16 078 ctr. metr. (7,88%), i węgiel niesortowany 178 396 ctr. metr. (87,41%).

Rozchód węgla brunatnego w lutym r. 1920 wynosił 209 929 ctr. metr. i składał się z pozycji następujących: 1) sprzedano 180 320 ctr. metr. czyli 85,90% rozchodu; 2) użyto na potrzeby własne 29 609 ctr. metr. czyli 14,10% rozchodu.

Sprzedaż węgla składała się z pozycji następujących: 1) sprzedaż na kopalniach 73 684 ctr. metr. czyli 40,86% sprzedaży; 2) wysyłka drogami żelaznymi 106 636 ctr. metr. czyli 59,14% sprzedaży.

Rozchód węgla, użytego na potrzeby własne

składał się z pozycji następujących: 1) opał dla pracujących, opalanie domów zbiornych i zabudowań kopalnianych 14 017 ctr. metr. czyli 47,34% użytku na potrzeby własne; 2) opalanie kotłów parowych 15 458 ctr. metr. czyli 52,21% użytku na potrzeby własne; 3) wydano cząstkowo na różne inne potrzeby 0 ctr. metr. czyli 0,00% użytku na potrzeby własne; 4) skreślono węgiel, który stracił wartość 134 ctr. metr. czyli 0,45% użytku na potrzeby własne.

Wysyłka węgla drogami żelaznymi w lutym r. 1920 według kierunków była następująca: 1) w kraju 79 691 ctr. metr. czyli 37,96% wysyłki, 2) za granicę 26 945 ctr. metr. czyli 14,94% sprzedaży.

K. F.

KRONIKA BIEŻĄCA.

Spis czynnych kopalń węgla w zagłębiu Dąbrowskiem.

Nr.	Nazwa kopalni	Nazwa miejscowości, w której kopalnia znajduje się	Adres zarządu kopalni
Węgiel kamienny.			
1	Jerzy (Niwka)	Niwka	Towarzystwo Sosnowieckich kopalń i zakładów hutniczych w Sosnowcu.
2	Władysław (Klimontów I)	Klimontów	
3	Ignacy (Mortimer)	Zagórze	
4	Upadowa	Niwka	
5	Jadwiga I (Klimontów II)	Klimontów	
6	Wiktor (Miłowice)	Miłowice	Towarzystwo Hrabia Renard w Sosnowcu.
7	Hrabia Renard	Sosnowiec	
8	Andrzej II	Strzyżowice	Towarzystwo Saturn, poczta Sosnowiec.
9	Saturn	Czeladź	
10	Jowisz	Wojkowice	Towarzystwo Warszawskie kopalń węgla i zakładów hutniczych w Niemcach, pocz. Granica lub Dąbrowa Górnicza.
11	Kazimierz	Niemce	
12	Juljusz	"	Towarzystwo Francusko-Włoskie Dąbrowskich kopalń węgla kamiennego w Dąbrowie Górniczej.
13	Jakób	"	
14	Paryż	Dąbrowa Górnicza	
15	Koszelew	"	Towarzystwo kopalń węgla Czeladź, poczta Sosnowiec.
16	Ernest Michał (Czeladź)	Czeladź	
17	Grodziec II	Grodziec	Towarzystwo Grodzieckie kopalń węgla i zakładów przemysłowych, pocz. Grodziec.
18	Flora	Gołonóg	
19	Reden	Dąbrowa Górnicza	Towarzystwo kopalń węgla Flora, poczta Dąbrowa Górnicza.
20	Antoni	Łagisza	
21	Grodziec I	Grodziec	Francusko-Rosyjskie Towarzystwo Górnicze w Dąbrowie Górniczej.
22	Stanisław	Dąbrowa Górnicza	
23	Józef I	Burki	Towarzystwo górniczo-przemysłowe Łagisza, poczta Będzin.
24	Lech	Dąbrowa Górnicza	
25	Hieronim	"	Ciechanowski Stanisław w Grodźcu, poczta Grodziec.
26	Helena I	Niwka	
27	Jadwiga II	"	Myszkowski i S-ka w Dąbrowie Górniczej.
28	Halina	"	
29	Irena	Dańdówka	K. Kostecki i S-ka w Sławkowie.
30	Staszyc	Zagórze	
31	Aleksandra	Wojkowice	Widera i S-ka w Dąbrowie Górniczej.
32	Porąbka	Zagórze	
33	Karol	"	Winnicki, Skiba i S-ka w Dąbrowie Górniczej.
34	Jarosław	Niwka	
35	Orion	"	I. Trepka i S-ka w Sosnowcu, ul. Czysta 8.
36	Mikołaj	Gołonóg	

Nr.	Nazwa kopalni	Nazwa miejscowości, w której kopalnia znajduje się	Adres zarządu kopalni
37	Alwina I	Niwka	Stanisław Krodkiewski, Sosnowiec, ul. Małachowskiego 13.
38	Alwina II	"	Jakób Czapelski w Sosnowcu, ul. Kowalska 8.
39	Alwina III	"	Zdzisław Zwoliński w Sosnowcu, ul. Przejazd 1.
40	Barbara	"	
41	Wilhelmina II	Sosnowiec	Towarzystwo Hr. Renard w Sosnowcu.
42	Fryderyka	"	Henryk Priwer w Sosnowcu, ul. Warszawska 5.
43	Tadeusz	Psary	Antoni Szczypiński, Będzin, dom Wzajemnego Kredytu.
44	Janina	Zagórze	Leon Śliwicki w Zagórz, poczta Dąbrowa Górnica.
45	Wańczyków	Józefów	Roman Jaworski i S-ka, Dąbrowa Górnica, dom własny.
46	Józef II	Zagórze	Knothe i Przedpełski w Sosnowcu, ul. Małachowskiego 11.
47	Lilit	Ostrowy	Konopka i Rakowiecki, poczta Strzemieszyce.
48	Wanda	Grudków	J. Chełmicki i S-ka, poczta Będzin.
49	Adela	Łagisza	J. Chełmicki i S-ka, poczta Będzin.
50	Bory	Grodziec	Jan Szperling w Będzinie, ul. Nadrzeczna 20.
51	Stanisław	pod Będzinem	Stanisław Pawlicki w Sosnowcu, ul. Kałiska 23.
52	Kuźnica	"	Bogumił Meyer w Sosnowcu, ul. Niska 4.
53	Franciszek	Dąbrowa Górnica	Myszkowski i S-ka w Dąbrowie Górniczej, ul. Sławkowska, dom Urbańczyka.
54	Maciej	"	Stanisław Życiewicz, Dąbrowa Górnica, ul. Sławkowska, dom Urbańczyka.
55	Szyb. Nr. 34	"	
56	Zdzisław	Strzemieszyce	Z. Rudolf i Ska, Dąbrowa Górnica, skrzynka pocztowa 98.
57	Kołataj	Dąbrowa Górnica	Niczewski i S-ka, Dąbrowa Górnica, ul. Miejska.
Węgiel brunatny.			
1	Izabella	Niegowonice	Izaak Jüngster, Zawiercie, skrzynka pocztowa 23.
2	Kamilla	Cięgowice	
3	Elka	Kuźnica	Jerzy Meyer i S-ka, Zawiercie.
4	Julek	pod Zawierciem	
5	Ludwika	"	Towarzystwo Poręba, poczta Zawiercie.
6	Zygmunt	Poręba	
7	Jan Karol	"	Spółka z ograniczoną poręką, Zawiercie.
8	Teodor	Gołuchowice	
9	Hanna	Mijaczów	Towarzystwo akcyjne B-cia Bauerertz w Mijaczowie, poczta Zawiercie.
10	Gustaw	pod Zawierciem	Towarzystwo Sosnowieckich fabryk rur i żelaza w Zawierciu.
11	Wysoka	Wysoka	Fabryka Portland - Cementu Wysoka w Wysokiej, poczta Zawiercie.
12	Nierada	Nierada	Zygmunt Szczotkowski i S-ka, Zawiercie, skrzynka pocztowa 18.
13	Łośnice	Łośnice	Szulc i Miciński w Łośnicach, poczta Zawiercie.
14	Łazy	pod Zawierciem	Franciszek Orman w Łośnicach, poczta Zawiercie.
15	Niwa	"	Maurycy Weitzen Niwa Blanowice, poczta Zawiercie.

Kongres pracy w Waszyngtonie. W zwołanym niedawno w Waszyngtonie kongresie pracy wzięły udział wszystkie prawie państwa z wyjątkiem Niemiec, Austrii, Rosji i Stanów Zjednoczonych Ameryki Północnej. Każde z reprezentowanych na kongresie państw miało prawo do wysłania czterech delegatów: dwóch od Rządu, jednego od pracodawców i jednego od robotników. Delegaci państw utworzyli na kongresie trzy odrębne grupy: rządową, pracodawców i robotników. Każda z tych grup wyodrębniła się i pracowała samodzielnie. Na kongresie rozpatrywane były cztery następujące sprawy zasadnicze: 1) długość dnia roboczego, 2) podjęcie środków dla zapobiegania bezrobociu, 3) praca kobiet i dzieci w przemyśle i 4) używanie fosforu do wyrobu zapalek.

W zakres sprawy pierwszej (długość dnia roboczego) ujawniły się dwa poglądy: przedstawiciele Rządu i robotników domagali się zmniejszenia liczby godzin pracy, gdy przedstawiciele pracodawców, przyjmując za zasadę ośmiogodzinny dzień pracy, dążyli do osiągnięcia możliwie większej liczby godzin pracy. Przyjęto ostatecznie 8 godzin pracy dziennie i 48 godzin tygodniowo.

Nieprzybycie przedstawicieli Stanów Zjednoczonych tłumaczone było odmową ratyfikacji traktatu. W rzeczywistości jednak powodem tego był odrębny ustrój Ameryki, która chce iść własną drogą i obawia się, że Liga Narodów ograniczałaby znacznie swobodę jej ruchów. Pracodawcy amerykańscy uważają, że istota sprawy robotniczej zasadza się na wysokości płacy; nie skąpią oni tej płacy, lecz żądają za to pracy normalnej i zwiększenia liczby godzin pracy. Robotnicy natomiast obawiają się, że Liga Narodów może zechcieć ujednolicić wszędzie płace, a to nie leży w ich interesach. Ameryka i Stary Świat są to dwa przeciwne obozy, jest to walka dwóch systemów i chodzi o to, kto zwycięży. Przemysł amerykański oraz stosunki, w jakich przemysł ten pracuje, różnią się zasadniczo od przemysłu i stosunków w Europie. Obfitość surowców i bogactw naturalnych, pojemność rynku oraz brak robotników wytwarzają warunki odmienne. Przemysł amerykański organizuje się pod osłoną państwa konstytucyjnego. Rząd zdaje sobie sprawę z tego, że przemysł musi zarabiać i że należy mu pomagać. Sieć komunikacyjna kolejowa, pocztowa, telegraficzna i telefoniczna ma wpływ doniosły dla rozwoju przemysłu; Rząd rozumie to i udziela w tym względzie pomocy i poparcia. Stosunek pomiędzy pracą i kapitałem jest w Ameryce wręcz odmienny, niż w Europie. Na przemysł składają się trzy ważne czynniki: kapitał, praca umysłowa i praca fizyczna. Kierownik jest ceniony i dobrze wynagradzany; ma on udział w zyskach przedsiębiorstwa. Robotnik otrzymuje tylko czystą płacę i o innej pomocy ze strony pracodawcy niema mowy a tem bardziej o udziale w zyskach; wyjątki pod tym względem są bardzo nieliczne. Wogóle robotnik amerykański uważany jest

jako dzielny i radny element gospodarczy. W stosunku do strajków, szczególnie gdy są one wymierzone przeciwko interesom publicznym, tak Rząd jak i opinia publiczna zajmują stanowisko wrogie a wszelkie manifestacje strajkowe rozpraszane są wówczas przy użyciu kijów. W ostatnich czasach zanotować należy szereg nieudanych strajków, jak zecerski, stalowy i górniczy. Rząd w celu przerwania strajku górników położył areszt na wszystkich kapitałach związków zawodowych górniczych i środków ten w jednej chwili zażegnał bezrobocie. r.

Udział kapitałów obcych w przemyśle polskim. W październiku r. 1919-go Ministerjum Przemysłu i Handlu zwołało pod przewodnictwem swego wiceministra p. Henryka Strasburgera naradę z udziałem przedstawicieli społeczeństwa polskiego we wszystkich trzech byłych zaborach w celu rozważenia trzech następujących spraw: 1) udział przedsiębiorstw i kapitałów zagranicznych w życiu gospodarczym polskim, 2) prawo, przysługujące nam z traktatu pokojowego w sprawie wykupu towarzystw akcyjnych niemieckich, 3) nacjonalizacja i denacjonalizacja przedsiębiorstw.

Co do punktów 1-go i 3-go prawie ogólnie wypowiedziano zdanie, że o ile pożądanym jest udział kapitałów zagranicznych w naszym przemyśle, o tyle polityka otwartych wrót dla przedsiębiorstw zagranicznych byłaby szkodliwą i należy przyjąć za zasadę, że wszystkie osoby prawne zbiorowe, przedstawiające zorganizowany kapitał, muszą posiadać obywatelstwo polskie, powinny być poddane prawodawstwu polskiemu i mieć siedzibę w Polsce. Z tego względu podjęte przez kilka przedsiębiorstw miejscowych starania o przemianowanie ich na zagraniczne z zachowaniem prawa działalności w kraju powinny być odrzucone.

Co do punktu 2-go stwierdzono przedewszystkiem nieustalenie tłumaczenia postanowień traktatowych co do przysługujących nam pod tym względem praw. Następnie co do celowości wywłaszczeń stanu posiadania niemieckiego zdania podzieliły się na trzy następujące poglądy: 1) należy z całą bezwzględnością zlikwidować stan posiadania wrogiego sąsiada, korzystając z momentu i okoliczności, jakie mogą już nie powtórzyć się; 2) nie należy stosować żadnych środków przymusowych, ponieważ przez wykup dobrowolny akcji można unarodowić przemysł; 3) przymus należy uważać za wskazany dla pewnych rodzajów posiadania znaczenia ogólnokrajowego (komunikacje, górnictwo, fabryki broni i amunicji i t. p.).

Narada w Ministerjum Przemysłu i Handlu miała cechę czysto opiniodawczą co do wyświetlenia poglądów, panujących w społeczeństwie polskim trzech byłych zaborów w sprawie udziału kapitałów zagranicznych w życiu gospodarczym polskim.

Doniosłe znaczenie tej kwestji dla przemysłu polskiego skłoniło Towarzystwo przemysłowców w Królestwie Polskiem do zarządzenia ankiety w ce-

lu wyjaśnienia stanowiska, zajmowanego wobec wspomnianego zagadnienia przez sfery zainteresowane.

Ze swej strony Towarzystwo przemysłowców uważało za właściwe wskazać na niektóre następstwa, wynikające z dopuszczenia lub niedopuszczenia w Polsce działalności filji zagranicznych spółek akcyjnych, mianowicie: 1) Zagraniczne spółki akcyjne, jak wskazuje praktyka, zdradzają dążenie do prowadzenia rachunkowości w taki sposób, aby dochody filji, znajdujących się w kraju obcym, były możliwie zmniejszone kosztem powiększenia dochodów centrali, co mogłoby narazić Skarb naszego Państwa na dotkliwą stratę. 2) Filje zagranicznych spółek akcyjnych znajdowałyby się pod protektorem państw właściwych i korzystałyby z całego szeregu przywilejów, stojących często w sprzeczności z zamierzeniami gospodarczymi Państwa Polskiego.

Względy powyższe zdaniem Towarzystwa przemysłowców przemawiają za niedopuszczeniem do bezpośredniej działalności w Polsce spółek zagranicznych. Wydawałoby się przeto rzeczą bardziej wskazaną dążyć nie do otwierania w Polsce oddziałów przedsiębiorstw zagranicznych, lecz do tworzenia odpowiednich przedsiębiorstw polskich, które byłyby zasilane przez kapitały zagraniczne. W myśl tego działające już u nas w kraju towarzystwa zagraniczne byłyby, zdaniem Towarzystwa przemysłowców, obowiązane do przekształcenia się na towarzystwa polskie. Istnieje wszakże obawa, że przy takim postawieniu sprawy kapitaliści zagraniczni mieliby mniejsze zaufanie do działających w Polsce przedsiębiorstw, co utrudniłoby finansowanie towarzystw akcyjnych w naszym kraju. Taki wynik byłby dla Polski niepożądany, gdyż kapitały obce w chwili obecnej są dla przemysłu polskiego potrzebne, bezwzględny więc zakaz dopuszczenia do działalności w Polsce zagranicznych towarzystw akcyjnych mógłby poniekać wywierać wpływ ujemny na rozwój naszego gospodarstwa społecznego.

Na zasadzie zebranych przez Towarzystwo przemysłowców opinii p. Chromiński opracował w omawianej sprawie referat i złożył go Radzie Związku polskiego przemysłu, górnictwa, handlu i finansów; referat ten będzie ogłoszony w czasopiśmie *Przegląd Gospodarczy*.

Materiały wybuchowe dla kopalń węgla. Kopalnie węgla w zagłębiu Dąbrowskiem doznają poważnych trudności w zaopatrywaniu się w potrzebne materiały wybuchowe. Dzięki pomocy, okazanej przez pułkownika amerykańskiego p. Barbera, kapitana amerykańskiego p. Fiska i p. Bojemskiego, Urząd Górniczy w Dąbrowie Górniczej zdołał sprowadzić z Niemiec pewną ilość materiałów wybuchowych dla kopalń węgla w zagłębiu Dąbrowskiem po cenach następujących:

chloracyt węglowy	po 32.00	marki za 1 kg.
dynamon	16.50	" " 1 "
dynamit	64.00	" " 1 "
kapiszony Nr. 2	1.00	" " 1 sztukę
" Nr. 8	1.50	" " 1 "
lonty podwójnie smo-		
łowane	10.00	" " 1 krążek
lonty gutaperkowe	13.00	" " 1 "

Cena karbidu. Wobec podniesienia cen węgla Urząd Górniczy w Dąbrowie Górniczej zatwierdził proponowaną przez Towarzystwo akcyjne Elektryczność w Ząbkowicach cenę karbidu, mianowicie od dnia 1-go kwietnia r. 1920-go 1350 marek za 100 kg loco fabryka. Za zwrócone przez odbiorców bębny blaszane do opakowania karbidu fabryka będzie zaliczała nie mniej niż 75 marek na 100 kg karbidu.

Angielskie kredyty wywozowe. Jak wiadomo, Rząd Angielski dla poparcia wywozu postanowił był przed kilku miesiącami udzielić kredytu w sumie 26 milionów funtów szterlingów na finansowanie wywozu towarów angielskich do nowych państw (Polska, państwa bałtyckie, Rumunia, Czecho-Słowacja i Jugosławia). Warunki jednak tego kredytu są tak ciężkie, że nadzwyczaj utrudniają jeżeli nie uniemożliwiają korzystanie z nich. Mimo to zwracano u nas niejednokrotnie uwagę na konieczność wyzyskania tego kredytu przyczem zaznaczano, że należy spieszyć się, gdyż inne państwa energicznie starają się o to samo, wobec czego dla Polski może nic nie pozostać. Pojawiła się nawet wiadomość, jakoby Czesi z powyższej sumy ogólnej 26 milionów zapewnili już dla siebie 12 milionów funtów szterlingów. Otóż obecnie angielskie Ministerjum Handlu wskutek interpelacji, wniesionej w parlamencie, podało szczegóły cyfrowe o dotychczasowych wynikach owego „planu kredytu wywozowego“, a są one takie, że prasa angielska nazywa całą sprawę poprostu fiaskiem. Mianowicie dotychczas na odnośne podania, udzielono zezwoleń wszystkiego na sumę niecałych 300 000 funtów szterlingów, z tej sumy zaś ubiegający się podjęli w rzeczywistości tylko około 13 000 f. szt. Oprócz tego wydano zezwoleń warunkowych na sumę 1 330 000 f. szt., co do których jednak nie wiadomo, czy kto z nich kiedy skorzysta. Angielskie Ministerjum Skarbu obliczało, że z sumy ogólnej 26 milionów będzie podjęte do końca marca r. 1920-go 12 milionów f. szt. (może stąd owa pogłoska o 12 milionach dla Czecho-Słowacji), tymczasem zaś, jak widać z podanych cyfr, wyniki są więcej niż skromne, prawie usprawiedliwiając wspomnianą opinię prasy. Ta ostatnia zaznacza też, że przyczyną tego niepowodzenia jest między innymi wyłączenie surowców od korzystania z tego kredytu.